

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av rättegångsbalken

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås en ändring av bestämmelserna i rättegångsbalken om domstolens behörighet att behandla summariska tvistemål. Enligt förslaget ska behandlingen av dessa tvistemål centraliseras till ett begränsat antal tingsrätter. Summariska tvistemål ska behandlas av Birkalands tingsrätt, Egentliga Finlands tingsrätt, Helsingfors tingsrätt, Kymmenedalens tingsrätt, Lapplands tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Ålands tingsrätt, Österbottens tingsrätt och Östra Nylands tingsrätt. Tingsrätternas domkretsar bestäms med undantag för Helsingfors stad och Pyttis kommun enligt landskapsindelningen och bestämmelser om domkretsarna utfärdas genom förordning av statsrådet.

Juridiska personer, näringsidkare, fysiska personer som bedriver yrkesmässig indrivningsverksamhet samt rättegångsombud och rättegångsbiträden ska sända stämningsansökningar i summariska tvistemål till tingsrättens informationssystem via justitieförvaltningens informationssystem eller webbaserade e-tjänst. Stämningsansökningar som lämnas in på något annat sätt avvisas direkt.

I propositionen föreslås mindre preciseringar i rättegångsbalkens bestämmelser om bevislig elektronisk delgivning av handlingar. I propositionen föreslås också att delgivning av stämning per telefon ska göras möjlig i alla summariska tvistemål. Detta innebär att förutom stämningen i ett ärende som gäller en fordran på ett visst belopp ska även en stämning som gäller återställande av besittning eller ett rubbat förhållande och en stämning som gäller vräkning kunna delges per telefon.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft samtidigt med den lagstiftning som gäller en reform av tingsrättsnätverket från och med 2019 eller så snart som möjligt efter att den lagstiftningen har trätt i kraft.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1 1 INLEDNING	4
2 NULÄGE	4
2.1 Lagstiftning och praxis	4
2.1.1 Summariska tvistemål	4
2.1.2 Bestämmande av domstolars behörighet	5
2.1.3 Behandlingen av summariska tvistemål	5
2.1.4 Antalet summariska tvistemål och behandlingstid	7
2.1.5 Behandlingens effektivitet	7
2.1.6 Bestämmelser om delgivning av stämningsansökan	7
2.1.7 Domstolsavgifter	9
2.2 Internationell jämförelse	10
2.2.1 Allmänt	10
2.2.2 Tyskland	10
2.2.3 Frankrike	11
2.2.4 Europeiska unionen	12
2.3 Bedömning av nuläget	12
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	15
3.1 Målsättning	15
3.2 Alternativ för genomförandet	15
3.2.1 Utveckling av behandlingen av summariska tvistemål	15
3.2.2 Centralisering av behandlingen av summariska tvistemål	16
3.2.3 Bestämmande av behörighet	17
3.2.4 Ökad användning av e-tjänster	19
3.2.5 Utveckling av bevislig delgivning	20
3.3 De viktigaste förslagen	23
3.3.1 Centralisering	23
3.3.2 E-tjänster	26
3.3.3 Bevislig delgivning	27
3.3.4 Övriga förslag	28
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	29
4.1 Ekonomiska konsekvenser	29
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	32
4.3 Samhälleliga konsekvenser	33
4.4 Övriga konsekvenser	34
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	34
5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial	34
5.1.1 Reformprogrammet för rättsvården för åren 2013—2025	34
5.1.2 Utredning om utvecklingen av behandlingen av summariska tvistemål	35
5.1.3 Arbetsgruppen för en centralisering av summariska tvistemål	35
5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats	36
5.2.1 Remissvar	36
5.2.2 Hur yttrandena har beaktats	37

RP 190/2017 rd

6	SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	38
	DETALJMOTIVERING	39
1	LAGFÖRSLAG	39
	5 kap. Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål.....	39
	10 kap. Om forum i tvistemål	42
	11 kap. Om delgivning i rättegång.....	44
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER.....	45
3	IKRAFTTRÄDANDE	45
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	46
4.1	Likabehandling	46
4.2	Språkliga rättigheter.....	47
4.3	Rättsskydd.....	48
4.4	Lagstiftningsordning.....	48
	LAGFÖRSLAG	49
	Lag om ändring av rättegångsbalken.....	49
	BILAGOR.....	52
	PARALLELLTEXT	52
	Lag om ändring av rättegångsbalken.....	52
	FÖRORDNINGSUTKAST	56
	Statsrådets förordning om tingsrätternas domkretsar i summariska tvistemål	56

ALLMÄN MOTIVERING

1 1 Inledning

Justitieministeriet tillsatte den 1 juni 2012 med stöd av regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering en delegation att bereda ett rättssäkerhetsprogram i syfte att förkorta den totala längden på rättegångsprocesserna och förbättra kvaliteten på rättssäkerheten samt som sådant anpassningsprogram som förutsätts i statsrådets rambeslut för åren 2013—2016. Delegationen överlämnade sitt betänkande till justitieministeriet den 27 februari 2013. Betänkandet innehåller ett förslag till reformprogram för rättsvården tillsammans med sparmål för åren 2013—2025 (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 16/2013). Verkställigheten av reformprogrammet för rättsvården har senare tagits in som ett centralt hörnstensprojekt i handlingsplanen för genomförande av spetsprojekten och reformerna i det strategiska regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering (Regeringens publikationsserie 13/2015). Reformprogrammet för rättsvården har också beröringspunkter med regeringens digitaliseringsstrategi.

Som en åtgärd på medellång sikt förutsätts i punkt 14 i reformprogrammet för rättsvården att summariska tvistemål överförs antingen från tingsrätterna till utsökningmyndigheterna eller koncentreras till högst tre tingsrätter. Åtgärdens innehåll har därefter preciserats så som beskrivs nedan i avsnitt 5.1.1. Denna proposition innehåller lagstiftningsförslag för genomförande av programpunkten. Propositionen innehåller också förslag till ändring av lagstiftningen så att borgenärerna allt effektivare styrs att använda justitieförvaltningens elektroniska system.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Summariska tvistemål

Med summariska tvistemål avses yrkanden som framställs i domstol och som kan väckas genom en mindre omfattande stämningsansökan än en vanlig stämningsansökan i tvistemål. I enlighet med 5 kap. 3 § i rättegångsbalken kan en mindre omfattande stämningsansökan användas i situationer när ärendet gäller en fordran på ett visst belopp, återställande av besittning eller ett rubbat förhållande, eller vräkning, och saken inte är tvistig enligt käranden. I stämningsansökan behöver som grund för yrkandet nämnas endast de omständigheter som yrkandet omedelbart baserar sig på. Bevis behöver inte uppges, men i stämningsansökan ska dock exakt specificeras vilket avtal, vilken förbindelse eller vilket annat skriftligt bevis käranden åberopar.

En skriftlig stämningsansökan kan föras till tingsrättens kansli eller sändas till kansliet i maskinläsbar form, per post, som telefax eller som e-post. Om en stämningsansökan uppfyller de lagstadgade villkoren utfärdar tingsrätten en stämning i vilken svaranden uppmanas att skriftligen svara på käromålet inom utsatt tid från delgivningen av stämningen. Stämningen delges svaranden bevisligen på det sätt som föreskrivs om delgivning i rättegång i 11 kap. i rättegångsbalken. Bevisliga delgivningsmetoder är bevislig delgivning per post, telefondelgivning och stämningsmannadelgivning.

I stämningen informeras svaranden om att käromålet bifalls genom tredskodom, om svaranden inte svarar på stämningen eller framför en grund för sitt bestridande eller om han eller hon till stöd för bestridandet åberopar en grund som inte påverkar avgörandet av ärendet. Om svaranden bestrider käromålet med hänvisning till en grund som kan ha inverkan på avgörandet av ärendet, överförs behandlingen av ärendet till sedvanligt rättegångsförfarande i tvistemål.

En tredskodom kan omedelbart efter att den getts verkställas på samma sätt som en lagakraftvunnen dom. En tredskodom som getts i ett summariskt fordringsmål överförs till domregistret. Kreditupplysningsbolag får ur domregistret uppgifter om tredskodomar och därför leder en tredskodom till en betalningsanmärkning.

Svaranden kan inte söka ändring i en tredskodom. Svaranden kan dock söka återvinning inom 30 dagar från det att han eller hon bevisligen har fått del av tredskodomen. Gälldenären delges ofta en tredskodom först när ärendet har gått vidare från utsökningsmyndigheten till indrivning. Återvinningstiden börjar dock löpa först från den bevisliga delgivningen eller alternativt från den tidpunkt när en gälldenär som har rätt att göra en ansökan om återvinning har fått del av domen vid en utmätning som skett i hans eller hennes närvaro. Med beaktande av att utmätningar vanligen inte förrättas i gälldenärens närvaro vinner tredskodomar i allmänhet aldrig laga kraft. Detta har dock ingen betydelse i praktiken, eftersom en tredskodom enligt 2 kap. 9 § i utsökningsbalken (705/2007) verkställs som en lagakraftvunnen dom.

2.1.2 Bestämmande av domstolars behörighet

Vid bestämmandet av tingsrätters behörighet skiljer sig summariska tvistemål inte från andra tvistemål. Bestämmelser om tingsrätters behörighet i tvistemål finns i 10 kap. rättegångsbalken. Enligt 10 kap. 1 mom. i rättegångsbalken prövas ett yrkande mot en fysisk person av den tingsrätt inom vars domkrets personen i fråga har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort. Bestämmelser om allmänt forum för en juridisk person finns i 2 § i samma kapitel.

Om ett yrkande har framställts vid en sådan tingsrätt som enligt 10 kap. i rättegångsbalken inte är behörig att behandla ärendet, och svaranden inte avger ett begärt svaromål, ska tingsrätten enligt 21 § i samma kapitel självant avvisa ärendet eller överföra det till en behörig tingsrätt på det sätt som föreskrivs i 22 §.

2.1.3 Behandlingen av summariska tvistemål

En stämningsansökan kan i maskinläsbar form sändas till tingsrättens ärendehanteringssystem (Tuomas) via en elektronisk datakommunikationsförbindelse (Santra). Datakommunikationsförbindelsen används dock endast av de största borgenärerna, dvs. i praktiken av indrivningsbyråerna och de största städerna. Detta beror på att leveransen av stämningsansökningar i maskinläsbar form via Santra förutsätter att ett program som uppfyller kraven byggs in i borgenärens eget informationssystem, vilket medför kostnader för borgenären.

För privatpersoner och mindre indrivningsbyråer inrättades 2011 en webbaserad e-tjänst. Via e-tjänsten kan en borgenär sända en stämningsansökan till tingsrätten för behandling, följa behandlingen av stämningsansökan i tingsrätten, inhämta beslutet via tjänsten och slutligen överföra ärendet till utsökning. Genom att införa en lägre behandlingsavgift för dessa ärenden än för ärenden som inlett i pappersform eller som bifogad e-postbilaga sporras till användning av en maskinläsbar datakommunikationsförbindelse och e-tjänsten.

Merparten av de stämningsansökningar som kommer in till tingsrätterna har upprättats vid professionella indrivningsbyråer. Även advokat- och juristbyråer gör i någon mån summariska stämningsansökningar. Ungefär 75 % av de summariska stämningsansökningarna görs via ovan nämnda elektroniska system i maskinläsbar form eller via e-tjänsten direkt i tingsrättens ärendehanteringssystem.

Även om största delen av stämningsansökningarna för summariska tvistemål görs elektroniskt, sänds fortfarande cirka 25 % av de summariska stämningsansökningarna i pappersform eller som e-postbilaga. En stor del av dessa stämningsansökningar har gjorts av ett företag eller en

person som bedriver professionell indrivningsverksamhet. Dessutom sänder merparten av företag med professionell bostadsuthyrningsverksamhet summariska stämningsansökningar som gäller deras ostridiga hyresfordringar till tingsrätten per brev eller e-post. Enligt uppgifter från 2016 hade över 90 % av de stämningsansökningar som registrerades manuellt (S-ärenden) gjorts av juridiska sökande.

Om en stämningsansökan har gjorts i maskinläsbar form eller via e-tjänsten, behöver uppgifterna i ärendet inte registreras särskilt i tingsrätten. Summariska stämningsansökningar som inkommit i pappersform eller som e-postbilaga ska registreras särskilt i tingsrättens ärendehanteringssystem och denna registrering kräver uppskattningsvis tre gånger mer arbetstid än att registrera en stämningsansökan som i maskinläsbar form eller via e-tjänsten har sänts direkt till ärendehanteringssystemet.

Tack vare utvecklingen av elektroniska system behöver det avgörande som utgör utsökningsgrund inte längre bifogas ansökan när utsökning söks. En utsökningsansökan kan göras elektroniskt så att uppgifterna i domen överförs automatiskt från domregistret till utsökningsansökan och från utsökningsansökan direkt till utsökningens informationssystem via utsökningens e-tjänst som byggts upp för ändamålet. Om en stämningsansökan har gjorts via e-tjänsten och domen hämtas elektroniskt, kommer det i e-tjänsten en länk vid domen via vilken domen kan överföras till utsökningen. Även vräkningsdomar kan på detta sätt hämtas för verkställande.

Även inom utsökningen används en maskinläsbar datakommunikationsförbindelse som stora borgenärer (informationssystemssökande) använder till att göra utsökningsansökan. Systemet såsom Santra stängt och en anslutning till systemet förutsätter tillstånd och investeringar i programvara. En informationssystemssökande ansöker om utsökning med ett elektroniskt meddelande som med hjälp av en teknisk anslutning sänds till utsökningens riksomfattande informationssystem.

I en maskinläsbar utsökningsansökan och en som gjorts via e-tjänsten ska endast sådana uppgifter som behövs vid verkställigheten och som inte finns i domen registreras särskilt. Ett exempel på sådan information är ett bankkonto till vilket de indrivna medlen redovisas eller en anmälan om att den sökande vill nöja sig med begränsad utsökning som avses i 3 kap. 105 § i utsökningsbalken. Elektroniska utsökningsansökningar registreras inte särskilt i utsökningens informationssystem utan de registreras automatiskt när de inleds.

Behandlingen av stämningsansökningar i tingsrätter är i stor utsträckning automatiserad. I tingsrätten avgör i huvudsak kanslipersonalen ostridiga fordringsmål genom skriftlig beredning. Domare och tingsnotarier behandlar dock summariska fordringsmål som visat sig stridiga och sådana ostridiga fordringsmål där betydelsen av svarandens svaromål ska utvärderas. Även sådana stämningsansökningar i vilka tingsrätten på tjänstens vägnar ska bedöma yrkandets lagenlighet överförs till rättskipningspersonalen för avgörande. Tingsrätten ska till exempel på tjänstens vägnar säkerställa att den effektiva räntan i ett konsumentkreditavtal som underskrider 2 000 euro inte överskrider referensräntan enligt 12 § i räntelagen (633/1982) ökad med 50 procentenheter.

Högsta domstolen har i sitt prejudikat HD 2015:60 behandlat frågan om domstolens skyldighet att på tjänstens vägnar utreda huruvida ett standardvillkor om ränta i ett konsumentkreditavtal som överskrider 2 000 euro är oskäligt, och om så är fallet, utreda huruvida villkoret varit tydligt och begripligt utformat. Högsta domstolen ansåg att om räntevillkoret kan anses vara oskäligt för konsumenten, måste domstolen på tjänstens vägnar utreda om villkoret varit så tydligt och begripligt utformat att det uppfyller kraven på avtalsvillkor i direktiv 93/13/EEG om oskäliga villkor i konsumentavtal. Eftersom villkoret i det ifrågavarande fallet inte hade

uppfyllt kraven på det, förkastades det villkorsbaserade yrkandet på tjänstens vägnar som klart oggrundat.

En stor del av de fordringsmål som ska behandlas som ostridiga i domstolar gäller snabblån och olika ränte- och kostnadsyrkanden i anknytning till snabblån. Dessa avtal ingås enligt standardvillkor. Högsta domstolens prejudikat kan anses ha lett till en mera omfattande skyldighet att på tjänstens vägnar granska ränteyrkandets skälighet i ett fordringsmål som gäller snabblån. Om yrkandet kan anses oskäligt, ska domstolen bedöma om det avtalsvillkor som yrkandet baserar sig på är så klart och begripligt utformat att det inte strider mot ovan nämnda direktiv. När rättskipningsarbetet ökar sjunker automationsnivån i behandlingen.

2.1.4 Antalet summariska tvistemål och behandlingstid

År 2016 inkom 343 949 stämningsansökningar i summariska tvistemål till tingsrätterna och 345 708 ärenden avgjordes. Motsvarande siffor 2015 var 349 154 och 345 712 avgjorda ärenden. Antalet stämningsansökningar har därmed minskat 2016 med cirka 5 000 jämfört med året innan. Antalet avgjorda ärenden är däremot oförändrat. Antalet summariska tvistemål i olika tingsrätter varierar. Flest är de summariska tvistemålen i Helsingfors tingsrätt. År 2016 avgjordes i Helsingfors tingsrätt 50 904, i Birkalands tingsrätt 31 420 och i Vanda tingsrätt 16 963 summariska tvistemål. I tingsrätterna i Södra Karelen och Norra Karelen avgjordes liksom 6 153 och 8 844 summariska mål.

Behandlingstiden för summariska tvistemål varierar betydligt mellan tingsrätterna. Den genomsnittliga behandlingstiden för summariska tvistemål 2016 var 2,8 månader. I flera tingsrätter var den genomsnittliga behandlingstiden mindre än två månader. Den genomsnittliga behandlingstiden till exempel i Kajanalands tingsrätt var 1,3 månader, i Päijänne-Tavastlands tingsrätt 1,9 månader och i Birkalands tingsrätt 1,8 månader. Den genomsnittliga längden i Vanda tingsrätt var åter 2,7 månader och i Norra Karelens tingsrätt två månader. I två tingsrätter, Södra Karelens och Helsingfors tingsrätter, varade behandlingen av ett summariskt tvistemål dock längre än det allmänna genomsnittet. Den genomsnittliga behandlingstiden i Helsingfors tingsrätt 2016 var 4,7 månader och i Södra Karelens tingsrätt 6,7 månader. I Helsingfors tingsrätt har den genomsnittliga behandlingstiden för summariska tvistemål under den första hälften av 2017 minskat till 3,9 månader.

2.1.5 Behandlingens effektivitet

Produktiviteten i den personal som behandlar summariska ärenden varierar enligt tingsrätt. Liksom konstateras ovan behandlas summariska tvistemål i huvudsak av kanslipersonalen. Verksamhetens effektivitet kan därför åtminstone riktgivande bedömas genom att antalet årsverken i kanslipersonalen ställs i relation till antalet avgjorda summariska tvistemål. På så vis framgår att effektiviteten i behandlingen av summariska tvistemål återspeglar de skillnader som observerats i behandlingstid. År 2016 avgjordes t.ex. i Helsingfors tingsrätt 289 summariska tvistemål per kansliårsverke. I Södra Karelens tingsrätt avgjordes 225 summariska tvistemål per årsverke i kanslipersonalen. I Birkalands tingsrätt var siffran 408 summariska tvistemål och i Vanda tingsrätt 427.

2.1.6 Bestämmelser om delgivning av stämningsansökan

Enligt 11 kap. 3 § i rättegångsbalken verkställs delgivningar i första hand genom att handlingen sänds till parten med posten mot mottagningsbevis (delgivning mot mottagningsbevis). Delgivningen kan också sändas som brev, om det kan antas att mottagaren får del av handlingen och inom utsatt tid återsänder delgivningskvittot (delgivning mot delgivningskvitto), eller alternativt som elektroniskt meddelande, förutsatt att mottagaren samtycker och har upp-

gett på vilket sätt meddelandet ska sändas (elektronisk delgivning mot delgivningskvitto). Enligt 3 b § i samma kapitel kan domstolen verkställa delgivningen också så att innehållet i den handling som ska delges berättas för mottagaren per telefon, och därefter sänds handlingen till mottagarens post- eller e-postadress (telefondelgivning). Om det är fråga om delgivning av stämning, kan telefondelgivning användas endast i ett summariskt tvistemål som gäller en fordran på ett visst belopp.

Om delgivningen inte har kunnat verkställas, eller det kan anses uppenbart att den inte kan verkställas per post, sköter stämningsmannen enligt 11 kap. 4 § i rättegångsbalken delgivningen (stämningsmannadelgivning). Om stämningsmannen enligt 7 § i samma kapitel har sökt en person vars hemvist i Finland är känt, men inte har träffat honom eller någon annan som har rätt att för hans räkning ta emot delgivningen och om det på grund av vad som har framkommit kan antas att han håller sig undan delgivningen, kan stämningsmannen sköta delgivningen genom att överlämna handlingarna till någon som hör till samma hushåll och som har fyllt 15 år eller, såvida mottagaren driver rörelse, till någon som är anställd i denna, eller i sista hand till den lokala polisen och sända ett meddelande om delgivningen per post till mottagaren under hans adress (mellanhandsdelgivning).

Liksom konstateras ovan kan bevislig delgivning mot delgivningskvitto även verkställas elektroniskt, men detta förutsätter att mottagaren först meddelar tingsrätten till vilken elektronisk adress handlingen kan sändas. Svaranden ska därmed först kontaktas t.ex. per e-post för att få samtycke till att adressen används för delgivning.

Bestämmelser om bevislig delgivning med hjälp av ett elektroniskt kommunikationsmedel finns också i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003, nedan även *lagen om elektronisk kommunikation*). Sådan bevislig elektronisk delgivning som avses i 18 § används dock inte i allmänna domstolar.

Telefondelgivning har blivit den huvudsakliga delgivningsmetoden i summariska tvistemål som gäller en fordran på ett visst belopp. År 2015 gjordes det enligt rapporteringsdatabasen i ärendehanteringssystemet Tuomas sammanlagt 435 728 delgivningsförsök i summariska mål och antalet framgångsrika delgivningar var 331 396 (76 %). Enligt rapporten har cirka 51 % av de framgångsrika delgivningarna verkställts som telefondelgivning, 27 % som stämningsmannadelgivning och cirka 22 % har verkställts som delgivning mot delgivningskvitto. Antalet delgivningar mot mottagningsbevis av de framgångsrika delgivningarna var 0,0004 %, vilket tyder på att delgivning mot mottagningsbevis inte används i någon större utsträckning.

Innan telefondelgivning togs i bruk delgavs stämningar i summariska tvistemål i regel som stämningsmannadelgivning. T.ex. andelen stämningsmannadelgivning av de framgångsrika delgivningarna 2007 var 75,1 % (se RP 123/2009 rd, s. 5). Andelen stämningsmannadelgivning har därmed minskat med nästan 50 procentenheter sedan 2007. Man kan därmed konstatera att målen för den reform som möjliggjort telefondelgivning har uppnåtts bättre än väntat.

Stämningsmannadelgivning är dyrast bland de delgivningsmetoder som använts. Även om stämningsmannadelgivning inte längre används så mycket som t.ex. 2007, varierar användningen av olika delgivningsmetoder i summariska ärenden fortfarande i olika tingsrätter. År 2015 skulle en stämningsman sköta delgivningen i 100 495 summariska ärenden. Antalet framgångsrika stämningsmannadelgivning var 88 305, dvs. 88 %. Stämningsmannadelgivningarnas andel varierade dock enligt tingsrätt så att t.ex. 30 % av delgivningsförsöken i Helsingfors var stämningsmannadelgivning, 18 % i Södra Karelen tingsrätt, 17 % i Birkalands tingsrätt och 21 % i Vanda tingsrätt.

Vid användningen av delgivningskvitto var procenten för framgångsrika delgivningar 49 % (148 783 delgivningsförsök, 73 488 framgångsrika delgivningar). Med stöd av statistiken verkar användningen av delgivning mot delgivningskvitto variera mer än stämningsmannadelgivning. År 2015 gjordes endast 404 delgivningsförsök mot delgivningskvitto i Helsingfors. Detta är 0,9 % av alla delgivningsförsök i Helsingfors. Av dem var 64 % framgångsrika (260 st.). Till exempel i Vanda gjordes samma år 9 555 delgivningsförsök mot delgivningskvitto, dvs. 43,5 % av alla delgivningsförsök. Procenten för framgångsrika delgivningar var lägre i Vanda än i Helsingfors, men delgivning mot delgivningskvitto kunde dock göras i 4 087 fall, dvs. 43 % av svarandena återsände delgivningskvittot. År 2015 gjordes i Södra Karelen 2 439 delgivningsförsök mot delgivningskvitto i tvistemål som inletts som summariska. Detta är 26 % av alla delgivningsförsök. Av dessa lyckades 1 477, dvs. 60,5 % av försöken var framgångsrika.

I Helsingfors tingsrätt var telefondelgivning 2015 delgivningsmetod i 62 % av alla delgivningsförsök. Motsvarande siffra i Vanda var 33 % och i Södra Karelen 50,5 %. Bland de framgångsrika delgivningarna hade telefondelgivning använts som delgivningsmetod i Helsingfors i 69 %, i Södra Karelen i 61 % och i Vanda i 47 % av ärendena. I praktiken har alla telefondelgivningsförsök registrerats som framgångsrika i samtliga tingsrätter. Detta kan dock vara ett systematiskt fel som beror på att resultatlösa telefondelgivningar inte registreras alls.

Som konstateras ovan lyckas i genomsnitt 76 % av alla delgivningsförsök på riksplan. I Helsingfors tingsrätt lyckas dock 89,4 % av försöken. Även i Södra Karelens tingsrätt är procenten för framgångsrika delgivningar hög, 82,5 %. T.ex. i Vanda tingsrätt är andelen framgångsrika delgivningar 69,7 % och i Birkalands tingsrätt 72,7 %.

2.1.7 Domstolsavgifter

En ny lag om domstolsavgifter (1455/2015) trädde i kraft den 1 januari 2016. I 1 § föreskrivs att rättegångsavgifter och ansökningsavgifter tas ut som ersättning för behandlingen av ett mål eller ärende och för de åtgärder som vidtagits i en domstol. I avgiften ingår ersättning för expedition som ges i ett mål eller ärende och som innehåller ett avgörande, ett uppskovsbeslut eller ett interimistiskt beslut samt för andra åtgärder som myndigheten har vidtagit i samband med behandlingen av målet eller ärendet, om det inte föreskrivs särskilt om den avgift eller kostnadsersättning som ska tas ut för dessa åtgärder. Bestämmelser om beräkning av totalkostnaderna för tillhandahållandet av en prestation finns i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

Enligt 6 § 1 mom. i lagen om grunderna för avgifter till staten ska storleken på den avgift som staten tar ut för en offentligrättslig prestation motsvara beloppet av statens totalkostnader för prestationen (självkostnadsvärde). Statens prestationer får enligt huvudregeln inte producera mera än de kostar staten. Det får till exempel bestämmas att en avgift som hänför sig till rättsvård ska tas ut till ett lägre belopp än prestationens självkostnadsvärde eller inte alls ska tas ut. Endast av särskilda skäl kan det bestämmas att en avgift ska vara högre än prestationens självkostnadsvärde.

I 2 § i lagen om domstolsavgifter föreskrivs det om rättegångsavgiftens belopp. För ett tvistemål som inletts genom en summarisk stämningsansökan och som avgjorts genom tredskodom eller genom dom efter medgivande och där uppgifterna om målet har sänts direkt till tingsrättens informationssystem tas ut en domstolsavgift på 65 euro. Om uppgifterna i stämningsansökan inte har sänts direkt till tingsrättens informationssystem, tas 86 euro ut i domstolsavgift.

Avgifter som tas ut för behandlingen av summariska ärenden täcker i praktiken de kostnader som staten orsakas av deras behandling. År 2013 täcktes 96,4 % av kostnaderna för behandlingen av summariska ärenden av inkomsterna från behandlingsavgifterna.

2.2 Internationell jämförelse

2.2.1 Allmänt

System som används i fordringsärenden i främmande stater har tidigare beskrivits i justitieministeriets publikationer. Till exempel i en utredning som gäller utvecklande av behandlingen av summariska tvistemål (Justitieministeriets utredningar och anvisningar 52/2014) redogörs för de system som används i Sverige och Österrike (s. 65—75). I ett betänkande av kommissionen Utsökning 2000 (KB 1998:2, s. 94—138) beskrivs de system som då var i kraft i Sverige, Norge, Danmark, Tyskland, Österrike, Frankrike, Belgien och Nederländerna för att få en verkställbar utsökningsgrund i ett fordringsärende.

Med hänsyn till de mål som eftersträvas genom förslagen i denna proposition är det inte i det här sammanhanget ändamålsenligt att beskriva lagstiftningen i utlandet så ingående som i de nämnda publikationerna. I uppdateringssyfte har dock på allmän nivå beskrivits de system som är i bruk i Tyskland och Frankrike och det s.k. europeiska betalningsföreläggandet. I lagstiftningen i Sverige och Österrike har inte skett några betydande förändringar efter att utredarnas utredning 52/2014 blev färdig och därför hänvisas i fråga om dessa stater till det som anges i utredningen.

För att få en allmän bild av behandlingen av fordringsärenden i Europa finns det skäl att framhålla att det i alla EU:s medlemsstater förutom Sverige och Ungern krävs ett domstolsavgörande för att få en verkställighetsgrund i ett ärende som gäller en ostridig fordran. Avgörandena meddelas dock ofta i en enklare ordning än ett sedvanligt rättegångsförfarande inom ramen för olika specialförfaranden eller genom tredsakodning. Dessutom används i många stater ett system där vissa handlingar som fastställs av notarius publicus är direkt verkställbara utan separat domstolsbehandling.

2.2.2 Tyskland

Verkställbarheten för en privaträttslig ostridig penningfordran förutsätter i regel en dom eller ett beslut av en domstol. I Tyskland finns ett särskilt förfarande för betalningsföreläggande för ostridiga penningfordringar, det s.k. *Mahnverfahren*. Bestämmelserna om förfarandet har tagits in i Tysklands civilprocesslag (*Zivilprozessordnung* 688—703 d §).

Behörig domstol är den allmänna underrätten, *Amtsgericht*. Om kändanden är en fysisk person, bestäms domstolens regionala behörighet enligt kändandens, dvs. borgenärens hemvist. Många av delstaterna i förbundsrepubliken Tyskland har centraliserat sina betalningsförelägganden till vissa domstolar, *Mahngerichte*. En sådan domstol är t.ex. Weddings underrätt i Berlin.

Det är obligatoriskt att använda en blankett när man ansöker om ett betalningsföreläggande. Ett betalningsföreläggande kan sökas både elektroniskt och med en ansökan på en pappersblankett. Beroende på delstat kan ansökan göras i maskinläsbar form eller på internet.

Till ansökan behöver inte fogas handlingar eller andra motsvarande bevis på att fordran existerar. Det räcker att grunden för fordran och dess belopp konstateras i ansökan.

Domstolen kan låta bli att utfärda betalningsföreläggande, om yrkandet inte kan bifallas, formkraven inte uppfylls eller domstolen inte är behörig i ärendet. Betalningsföreläggande utfärdas inte heller, om det kan utfärdas endast partiellt.

När ett betalningsföreläggande har utfärdats delges det gäldenären. Sedan gäldenären fått del av ett betalningsföreläggande har han eller hon två veckor på sig att motsätta sig föreläggandet. Motsättandet behöver inte motiveras. Om gäldenären motsätter sig föreläggandet inom utsatt tid, utfärdas inte något verkställighetsförordnande och ärendet avskrivs. Ärendet överförs således inte automatiskt för behandling i ett sedvanligt tvistemålsförfarande. Parterna kan dock begära att ärendet överförs till en sedvanlig rättegång i tvistemål.

Om inga invändningar har gjorts mot betalningsföreläggandet, utfärdar domstolen på ansökan ett verkställighetsförordnande. Ansökan kan inte göras förrän tidsfristen för invändningar har gått ut. I ansökan ska uppges om avgifter har betalats på grund av betalningsföreläggandet. Eventuella avgifter ska specificeras och käranden ska dra av dem från sin ansökan om verkställighet. Ett verkställighetsförordnande motsvarar en tredsakdom som har förklarats interimistiskt verkställbar. Också mot den kan göras invändningar inom två veckor från delgivningen.

2.2.3 Frankrike

Verkställbarhet för en privaträttslig ostridig penningfordran förutsätter att en domstol meddelat en dom eller ett beslut. I Frankrike finns ett särskilt betalningsföreläggande för ostridiga penningfordringar, s.k. *injonction de payer*. Bestämmelser om förfarande har tagits in i Frankrikes civilprocesslag (*code de procedure civile*, 1405—1425 §).

Betalningsföreläggande söks hos en domstol. Det finns flera behöriga domstolar, och behörigheten bestäms dels utifrån fordrans belopp och dels utifrån dess art. Behöriga underrätter är *la jurisdiction de proximité*, om fordrans belopp är högst 4 000 euro, *le tribunal d'instance*, om fordrans belopp är högst 10 000 euro och *le tribunal de grande instance*, om fordrans belopp överskrider 10 000 euro. Om det är fråga om ett ärende som ingår i behörigheten för en domstol som är specialiserad på kommersiella relationer – *tribunal de commerce* – söks betalningsföreläggande hos presidenten för den domstolen.

Domstolens regionala behörighet bestäms antingen enligt kärandens eller svarandens hemvist.

En ansökan om betalningsföreläggande förutsätter inte att det görs på en blankett, men det rekommenderas. Ansökningar om betalningsföreläggande är mera summariska än vanliga stämningsansökningar. Till ansökan ska dock fogas handlingar som bevis på att fordran existerar. Endast *tribunal de commerce* tar emot elektroniska ansökningar.

Betalningsföreläggande utfärdas inte, om domstolen anser att det inte finns någon grund för yrkandet. Ansökan kan förkastas helt eller delvis. Ändring får inte sökas i ett beslut om avslag. Ärendet får dock föras till domstolen för behandling som normalt tvistemål.

Svaranden kan inom en månad från delgivningen motsätta sig föreläggandet. Kraven på delgivning är strikta. Delgivning med rekommenderat brev är inte möjlig, utan ett betalningsföreläggande ska delges gäldenären personligen så att *huissier de justice* som sköter stämningsmannens uppgift förutom att lämna över handlingarna muntligen informerar mottagaren om vilka krav och skyldigheter som gäller honom eller henne, om förfarandet och följderna av det. Om inte alla detaljer har uppgetts, är delgivningen ogiltig. Elektronisk delgivning jämföras med personlig delgivning i det fall att mottagaren bevisligen får del av den samma dag som meddelandet har sänts.

Invändningar mot ett betalningsföreläggande behöver inte motiveras. Blanketten för invändningar gör det dock möjligt att uppge grunden. Gälldenären ska underrätta domstolen om invändningarna på det sätt som föreskrivs i lagen. Med anledning av invändningar överförs ärendet för behandling som vanligt tvistemål så att parterna kallas till det sammanträde där det konstateras att behandlingen av ärendet har inletts.

Om det inte framförs invändningar mot betalningsföreläggandet, fastställs det på ansökan till domstolen som verkställbart (*formule exécutoire*). Ansökan ska göras inom en månad efter det att tidsfristen för invändningarna gått ut. När betalningsföreläggandet har fastställts som verkställbart, kan *huissier de justice* som sköter utmätningssmannens uppgifter verkställa det. Verkställighetsåtgärderna förutsätter att *huissier* delger den handling som tillåter verkställighet.

2.2.4 Europeiska unionen

I det civilrättsliga samarbetet inom Europeiska unionen antogs den 12 december 2006 Europaparlamentets och rådets förordning (EG) Nr 1896/2006 om införande av ett europeiskt betalningsföreläggande. Förordningen blev fullt ut tillämplig den 12 december 2008. Genom förordningen har inrättats ett förfarande för indrivning av sådana fordringar i pengar som har en koppling till flera än en medlemsstat. Syftet med förfarandet är att förenkla och påskynda rättegångar och minska rättegångskostnaderna.

Det skriftliga förfarandet baserar sig på användningen av standardformulär. Förfarandet inleds genom att man fyller i en blankett och ger uppgifter om parterna och yrkandets art och belopp. En domstol behandlar ansökan, och om blanketten är korrekt ifylld, utfärdar domstolen ett europeiskt betalningsföreläggande inom 30 dagar.

Domstolen delger därefter svaranden det europeiska betalningsföreläggandet. Svaranden kan antingen betala yrkandets belopp eller bestrida det. Han eller hon har 30 dagar tid på sig att bemöta det europeiska betalningsföreläggandet. Om det ges ett svaromål, ska målet i enlighet med nationell lagstiftning eller Europaparlamentets och rådets förordning om småmål överföras för behandling i en domstol som behandlar tvistemål.

Om inte svaranden lämnar in ett svaromål blir det europeiska betalningsföreläggandet automatiskt verkställbart. Käranden sänder en kopia av det europeiska betalningsföreläggandet och vid behov en översättning till verkställighetsmyndigheterna i den medlemsstat där avsikten är att betalningsföreläggandet ska verkställas. Behörig myndighet i nästan alla medlemsstater är verkställande domstol. Verkställigheten sker enligt medlemsstatens nationella regler och förfaranden.

2.3 Bedömning av nuläget

Det summariska förfarande som används i Finland är fungerande och behandlingstiderna för ostridiga fordringsmål är med undantag för Helsingfors och Södra Karelens tingsrätter internationellt jämförbara. För staten producerar systemet nästan lika mycket i rättegångsavgifter som det kostar i årsverken och andra verksamhetskostnader.

Även om systemet generellt sett fungerar bra, bör dess funktion och effektivitet vidareutvecklas. Till exempel skillnaderna i längden på behandlingen av summariska tvistemål mellan olika tingsrätter bör bli mindre. Nuläget kan inte anses tillfredsställande med tanke på medborgarnas jämlikhet och tillgången på rättsäkerhet. Produktivitetsskillnaderna mellan personal som behandlar summariska ärenden bör också jämnas ut. Dessutom har justitieförvaltningens resurser på grund av statens ekonomiska situation märkbart minskats. Därför måste förfaran-

det utvecklas så att samma mängd summariska tvistemål i fortsättningen kan behandlas effektivare.

Skillnaderna i behandlingstider och effektivitet kan inte direkt inriktas på ett enskilt behandlingsskede eller en enskild aktör. Till exempel beror dröjsmålen i behandlingen i Helsingfors tingsrätt delvis på en anhopning av upprepade tidigare dröjsmål. I praktiken måste ett summariskt tvistemål som inleds i Helsingfors tingsrätt vänta upp till två månader innan den egentliga behandlingen av målet inleds. Även om behandlingen av anhopade tvistemål går framåt, är det inte möjligt att på kort sikt minska de ärenden som överförs.

Utifrån delgivningsstatistiken kan man konstatera att delgivningsförfarandena är oenhetliga i olika tingsrätter. Detta kan åtminstone i någon mån förklara skillnaderna i längden på behandlingen av summariska tvistemål mellan olika tingsrätter. Förfarandena bör i mån av möjlighet förenhetligas. Ett breddande av användningsområdet för den välfungerande telefondelgivningen bör också i detta sammanhang övervägas.

I 3 kap. 41 § i utsökningsbalken nämns som bevislig delgivningsmetod bevislig elektronisk delgivning enligt 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet. Det skulle vara ändamålsenligt att utreda möjligheterna att ta den bevisliga delgivningsmetoden i allmänt bruk i allmänna domstolar.

I regeringens proposition RP 123/2009 rd ansågs det svårt att i betydande grad utvidga användningen av elektroniska medier för delgivningarna. Detta motiverades 2009 med att svara i summariska mål ofta inte ens har tillgång till de elektroniska medier som behövs. Det här motsvarar ändå inte längre nuläget, eftersom en stor del av befolkningen har åtminstone något slags elektroniskt medium – åtminstone en smarttelefon – att ta emot eller skicka meddelanden och läsa handlingar med. Också av denna anledning bör möjligheten att bredda användningsområdet för elektronisk bevislig delgivning omvärderas.

Produktivitetsskillnaderna i behandlingen av summariska tvistemål låter förstå att summariska tvistemål behandlas på olika sätt i olika tingsrätter. Till exempel Södra Karelen tingsrätt har själv bedömt att dess anvisningar för granskningen av lagenligheten i yrkanden som gäller snabbblånsfordringar är strängare än i andra tingsrätter och därför har tingsrättens behandlingstider på motsvarande sätt blivit längre än i andra tingsrätter.

Skillnaderna när det gäller behandlingens produktivitet kan därmed bero på många omständigheter. Organiseringen av arbetet på allmän nivå och även resursinriktningen påverkar resultaten. Specialisering kan öka kompetensen och på så vis främja behandlingens resultat. Utifrån uppgifter från tingsrätterna kan man dock inte entydigt dra slutsatsen att behandlingen skulle bli effektivare om en person i kanslipersonalen skulle koncentrera sig på enbart behandlingen av summariska tvistemål. Å andra sidan kan man inte heller dra motsatt slutsats. För att främja jämlikheten mellan medborgarna och jämma ut produktivitetssiffrorna finns det dock skäl att sträva efter att behandlingen av ärenden, arbetssätten och organiseringen av arbetet skulle vara så lika som möjligt i alla enheter som behandlar summariska tvistemål.

Ungefär 25 % av stämningsansökningarna i summariska tvistemål lämnas fortfarande in till tingsrätten i pappersform eller som e-postbilaga. Detta minskar effektiviteten, eftersom det krävs ungefär tredubbelt så mycket arbete att registrera en stämningsansökan i ärendehanteringssystemet än att en maskinell stämningsansökan registreras direkt i tingsrättens ärendehanteringssystem via ett informationssystem eller e-tjänsten.

Med stöd av Rättsregistercentralens statistiska uppgifter har mindre än 10 % av de summariska stämningsansökningar som inletts i pappersform eller som en e-postbilaga sänts in av en

privatperson. Detta innebär i praktiken att uppskattningsvis cirka 8 100 av de 81 591 avgjorda stämningsansökningar som registrerades särskilt i systemet 2016 sändes in av privatpersoner. De resterande 73 500 stämningsansökningarna har gjorts av en aktör som bedriver yrkesmässig indrivning eller en näringsidkare. Det bör dock noteras att antalet manuellt registrerade summariska stämningsansökningar håller på att minska. År 2016 kom in endast 79 400 sådana ansökningar, vilket är cirka 3 200 färre stämningsansökningar än 2015.

Kärande i summariska tvistemål har genom en längre rättegångsavgift sporrats att använda justitieförvaltningens elektroniska system. Behandlingen av en stämningsansökan som gjorts via e-tjänsten kan genast när den har skickats iväg följas i e-tjänsten. Besked om att en dom har meddelats skickas till borgenärens e-post, och domen finns tillgänglig i elektronisk form. Endast på särskild begäran av borgenären ges domen i form av en bestyrkt kopia i pappersform till honom eller henne.

Enligt statistiken har användningen av e-tjänsten inte ökat i någon betydande utsträckning under årens lopp. 2016 kom det in 20 995 stämningsansökningar (6 % av alla summariska stämningsansökningar). Antalet ansökningar via e-tjänsten var dock 636 fler 2016 än 2015. Mot bakgrunden av de positiva incitamenten kan det dock anses överraskande att aktörer som bedriver yrkesmässig indrivning eller stora hyresvärdar som inte är användare av datakommunikationsförbindelsen Santra i större utsträckning än vad nu är fallet utnyttjar möjligheten att göra stämningsansökningar via e-tjänsten. Det är uppenbart att incitamenten inte är tillräckligt effektiva. Detta kan t.ex. bero på att galdenären slutligen som rättegångskostnader måste ersätta den rättegångsavgift som borgenären betalat oberoende av avgiftens belopp.

Det är också möjligt att professionella borgenärer inte är tillräckligt medvetna om möjligheten att göra summariska stämningsansökningar på nätet och de möjligheter det ger. Borgenärerna är inte heller nödvändigtvis medvetna om att e-tjänster tillåter sådana summariska stämningsansökningar som datakommunikationsförbindelsen Santra inte tillåter.

Även om borgenärerna inte känner till webbansökan är det med tanke på dem inte nödvändigtvis någon stor skillnad mellan om en stämningsansökan som gjorts på datorn sänds som e-postbilaga till tingsrättens officiella e-postadress eller direkt till ärendehanteringssystemet via e-tjänsten. Tröskeln till att första gången använda en e-tjänst kan i själva verket bli hög därför att invanda arbetssätt måste förnyas och välbeprövade mallar användas på ett nytt sätt.

Justitieförvaltningens nuvarande elektroniska stämningsansökan lämpar sig inte riktigt för alla summariska tvistemål. Systemet godkänner inte valutafordringar eller krediträttekav, som är knutna till två månaders euribor-ränta. Det stöder inte heller stämningsansökningar med fler än 100 yrkandeposter eller stämningsansökningar med fler än 800 motiveringsrader. Vräkningsstämmningar som inte är förknippade med indrivning av fordran kan inte göras i e-tjänsten. Bilagor kan inte heller bifogas ansökan. Om bilagor av någon anledning måste bifogas stämningsansökan, är det inte nödvändigtvis ändamålsenligt att lämna in dem särskilt. Även sådana stämningsansökningar i summariska tvistemål som avviker från det normala och i vilka yrkandena t.ex. hänför sig till värdet på den egendom som utgör säkerhet (hypotekariskt käromål) kan vara oändamålsenliga eller till och med omöjliga att göra på plattformen i e-tjänsten.

Att utträta ärenden hos myndigheter liksom konsumentköp och kreditgivning har i allt större utsträckning blivit webbaserad verksamhet. Till exempel en professionell hyresvärd eller näringsidkare kan förutsättas kunna använda en webbmiljö. Om alla de summariska stämningsansökningar som avses i 5 kap. 3 § i rättegångsbalken på teknisk nivå kan göras elektroniskt via e-tjänsten, finns det inga godtagbara grunder för att professionella aktörer eller näringsidkare systematiskt låter bli att använda justitieförvaltningens webbaserade system vid rättslig indrivning av fordringar.

Liksom konstateras ovan har man med olika positiva incitament strävat efter att öka användningen av webbaserade stämningsansökningar. Med beaktande av att nyttjandegraden för elektroniska system i summariska tvistemål trots incitamenten har hållits på ungefär samma nivå under de senaste åren (cirka 5—6 % av alla summariska stämningsansökningar) verkar inte positiva incitament tillräckligt effektivt styra borgenärerna att använda det elektroniska systemet. Därför måste nu möjligheterna att genom tvingande lagstiftning styra borgenärerna till att använda de elektroniska systemen övervägas.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Målsättningen för denna proposition är att effektivisera behandlingen av summariska tvistemål i tingsrätterna så att förfarandet ska vara så snabbt och ekonomiskt som möjligt. Förfarandet ska också så bra som möjligt garantera korrekta avgöranden och att gäldenärens rättsskydd tillgodoses. Arbetssätten i tingsrätterna och organiseringen av arbetet ska vara så effektiva och likformiga som möjligt. Med tanke på parternas likställdhet och rättssäkerhet är det inte acceptabelt med stora skillnader i längden på behandlingen av summariska tvistemål mellan olika tingsrätter. Målet ska också vara att höja personalens kompetens och på så vis främja behandlingens resultat och rättskipningens kvalitet och rättssäkerhet.

Justitieförvaltningens ekonomiska resurser har minskats. Centrala mål i propositionen är därför också att samma antal summariska tvistemål i fortsättningen ska behandlas och avgöras av en mindre personal.

Användningen av justitieförvaltningens e-tjänstsystem bland borgenärerna är både ett mål och ett medel för att uppnå de ovan beskrivna målen.

Delgivningen av en stämningsansökan är en central del av att tillgodose gäldenärens rättsskydd. Iakttagandet av principen om en rättvis rättegång förutsätter att gäldenären har möjlighet att bestrida ett yrkande mot honom eller henne. Bevislig delgivning kan därför inte slopas. Delgivningsverksamheten ska dock på samma sätt som annan behandling vara så resultatrik och effektiv som möjligt. I takt med att användningen av e-tjänster ökar i myndighetsverksamhet bör man även kunna dra nytta av nya meddelandeförmedlingssätt även i bevislig delgivning. Ett breddande av användningsområdet för den välfungerande telefondelgivningen i summariska tvistemål bör övervägas. Rättsskyddet för delgivningens mottagare får dock inte försämrats.

3.2 Alternativ för genomförandet

3.2.1 Utveckling av behandlingen av summariska tvistemål

Behandlingen av summariska tvistemål ska enligt punkt 14 i reformprogrammet för rättsvården utvecklas så att summariska tvistemål överförs antingen från tingsrätterna till utsökningsmyndigheterna eller centraliseras till högst tre tingsrätter.

Överföring av behandlingen till utsökningsmyndigheten. I utredningen 52/2014 som blev klar 2014 föreslogs att behandlingen av summariska tvistemål överförs till utsökningsmyndigheten. Bland annat med stöd av de omständigheter som förts fram i yttrandena kom man dock till slutresultatet att behandlingen av fordringsärenden inte kan överföras till utsökningsmyndigheten utan att gäldenärens rättsskydd äventyras. Därför slopades detta genomförandealternativ.

Centralisering av behandlingen till ett begränsat antal tingsrätter. Enligt de riktlinjer som justitie- och arbetsminister Jari Lindström slog fast i februari 2016 ska summariska tvistemål centraliseras till högst två tingsrätter inom varje hovrätts domkrets. Eftersom det finns fem hovrättsdomkretsar, ska antalet tingsrätter som behandlar summariska tvistemål vara högst tio. I riktlinjerna slopades därmed målsättningen att centralisera summariska tvistemål till högst tre tingsrätter.

Genom att centralisera behandlingen av summariska tvistemål till ett begränsat antal tingsrätter kan de mål som beskrivs i avsnitt 3.1 uppnås. Centraliseringen gör det möjligt att förenhetliga arbetssätten och arbetet och göra utvecklingen effektivare. Minskningen av antalet enheter som behandlar summariska tvistemål minskar skillnaderna i längd på behandlingen av summariska tvistemål mellan olika tingsrätter. Uppnåendet av detta mål främjar en centralisering av behandlingen till tingsrätter som är ungefär lika stora. Den positiva utvecklingen kan främjas genom att behandlingen av ärenden centraliseras till tingsrätter där summariska tvistemål redan nu behandlas effektivt. Genom specialiseringen är målet också att höja personalens kompetens och på så vis främja behandlingens effektivitet samt rättskipningens kvalitet och rättssäkerhet. Om summariska tvistemål behandlades mera centraliserat än nu så att det fanns mer personal som behandlar summariska tvistemål per enhet som behandlar summariska tvistemål, skulle också personalen kunna minskas när effektiviteten ökar.

Bevarande av nuläget. För närvarande är samtliga tingsrätter i Finland behöriga att pröva summariska tvistemål. Det är även tänkbart med en sådan modell där förfarandet görs effektivare, men behandlingen av summariska tvistemål fortsätter som nu i alla tingsrätter. Även om summariska tvistemål inte centraliserade skulle förfarandet kunna effektiviseras bland annat genom en ökad användning av e-tjänster. Det är ändå klart att det är svårare att minska skillnaderna i behandlingstider och arbetssätt ju flera enheter det finns. Det visar redan de nuvarande skillnaderna i behandlingstider och effektivitet. Dessutom skulle det i praktiken vara svårare att minska personalen i små enheter.

Med stöd av det ovan sagda kan det anses att en centralisering av behandlingen bäst möjliggör uppnåendet av målen i avsnitt 3.1

3.2.2 Centralisering av behandlingen av summariska tvistemål

Som konstateras ovan skulle en centralisering främja målen för reformen, om behandlingen centraliseras till de tingsrätter där behandlingen redan nu är effektiv. I centraliseringen bör eftersträvas en så jämn fördelning som möjligt av antalet ärenden mellan de enheter som behandlar dem, likväl med beaktande även av den geografiska fördelningen. När det gäller personalen är det fördelaktigt att eftersträva en lösning där behovet av att överföra tjänster till en annan tingsrätt är så litet som möjligt. En sådan lösning skulle också minska behovet av förändringar i verksamhetslokalerna. Befolkningens språkliga rättigheter ska beaktas på behörigt sätt.

Vid utvärderingen av centraliseringsalternativen måste reformen av tingsrättsnätverket (se RP 270/2016 rd—RS EV 26/2017 rd) beaktas. Tingsrättsnätverket kommer att reformeras genom en sammanslagning av Esbo och Västra Nylands tingsrätter, Mellersta Österbottens och Österbottens tingsrätter, Uleåborgs och Ylivieska-Brahestads tingsrätter samt Kemi-Torneå och Lapplands tingsrätter. Dessutom ska Hyvinge tingsrätts domkrets delas upp så att dess södra kommuner och Östra Nylands, Tusby och Vanda tingsrätter sammanslås samt dess nordliga kommuner och Egentliga Tavastlands tingsrätt sammanslås. Tingsrätterna kommer att vara Birkalands (Tammerfors), Egentliga Finlands (Åbo), Egentliga Tavastlands (Tavastehus), Helsingfors (Helsingfors), Kajanalands (Kajana), Kymmenedalens (Kouvola), Lapplands (Rovaniemi), Mellersta Finlands (Jyväskylä), Norra Karelen (Joensuu), Norra Savolax (Kuopio),

Päijänne-Tavastlands (Lahtis), Satakunta (Björneborg), Södra Karelens (Villmanstrand), Södra Savolax (S:t Michel), Södra Österbottens (Seinäjäki), Uleåborgs (Uleåborg), Västra Nylands (Esbo), Ålands (Mariehamn), Österbottens (Vasa) och Östra Nylands (Vanda) tingsrätter. Tingsrättsorterna är utsatta inom parentes och i det fall att en enskild tingsrätt kommer att ha flera kanslier, anges inom parentes den ort där det administrativa kansliet placeras.

Enligt regeringsproposition till reformering av tingsrättsnätverket ses tingsrätternas distriktsindelning över så att den bättre än för närvarande stämmer överens med landskapsindelningen. Tingsrättens domkrets kan omfatta en eller flera landskap eller i ett landskap kan finnas flera tingsrätter. Landskapsindelningen ska därmed tas som utgångspunkt även vid centraliseringen av summariska tvistemål.

Summariska tvistemål ska centraliseras på ett geografiskt ändamålsenligt sätt. Domkretsarna ska bildas av landskap som ligger nära varandra. Det geografiska avståndet är dock inte den enda tyngdpunkten, utan inom den områdesindelning som gjorts ska även beaktas antalet ärenden och årsverken som ska överföras samt behandlingens effektivitet.

Det finns flera alternativa domkretsindelningar för summariska tvistemål. Utgångsläget i propositionen ska dock vara de riktlinjer som fastslogs i februari 2016 och arbetsgruppens förslag utifrån dem. Förslagen måste dock omvärderas till den del det är befogat med stöd av remissyttrandena.

3.2.3 Bestämmande av behörighet

För närvarande är samtliga tingsrätter i Finland behöriga att pröva summariska tvistemål. I ett enskilt ärende bestäms behörig tingsrätt enligt behörighetsbestämmelserna i 10 kap. i rättegångsbalken. Centraliseringen av behandlingen av summariska ärenden till ett begränsat antal tingsrätter förutsätter en ändring av behörighetsbestämmelserna.

Riksomfattande behörighet. Det ska vara möjligt att föreskriva att domstolar som behandlar summariska tvistemål har riksomfattande behörighet. Detta innebär i praktiken att ett summariskt tvistemål kan inledas och på motsvarande sätt behandlas i samtliga tingsrätter som behandlar summariska ärenden oberoende av behörighetsgrunderna i rättegångsbalken. För att säkerställa en jämn arbetsfördelning kan inte käranden välja vilken domstol som ska behandla målet. Möjligheten att förutspå arbetsbördan och resurserna samt enhetliga behandlingstider förutsätter att ärendena delas ut till tingsrätterna ur en gemensam uppdragskö, till exempel enligt ett relationstal som överenskommit i samband med resultatförhandlingarna mellan domstolarna och justitieministeriet.

Systemet med en uppdragskö förutsätter i praktiken att stämningsansökningar ska kunna göras direkt till den uppdragskö som fördelar målen så att ett summariskt tvistemål inte registreras i systemet förrän det har delats ut från uppdragskön till den tingsrätt som ska behandla det. För närvarande finns det inte i domstolarna sådana datasystem som detta förutsätter. Den riksomfattande behörigheten kan också tänga grundlagsfrågor. I ljuset av grundlagsutskottets utlåtande GrUU 55/2006 rd kan det utgöra ett problem att käranden inte vet vilken av de behöriga domstolarna som i praktiken ska behandla ärendet när käranden inleder ett summariskt tvistemål.

En riksomfattande behörighet skulle också leda till att alla tingsrätter som behandlar summariska ärenden blir tvåspråkiga med stöd av 6 § i språklagen (432/2003). Därmed måste alla behöriga tingsrätter ta emot och behandla svenskspråkiga stämningsansökningar och således även utfärda tredskodomar på svenska. Kunderna bör också ges service på svenska. Detta kan medföra svårigheter i organiseringen av behandlingen av ärenden och i kundservicen i de be-

höriga tingsrätter som nu är enspråkigt finska. Alla tingsrätter bör också ha så kallade språkdomartjänster.

Ändringen påverkar i princip inte svarandens rätt att få en stämningsansökan på svenska, eftersom en part som enligt 20 § 2 mom. i språklagen önskar få en översättning av en handling, t.ex. av en stämningsansökan, själv ska skaffa och bekosta den, om inte domstolen med beaktande av ärendets art bestämmer något annat. Svenskspråkiga svarande har således inte absolut rätt att få en stämning på svenska. När det gäller Åland är situationen dock en annan. I landskapet är de statliga myndigheternas och landskapsmyndigheternas samt kommunalförvaltningens ämbetsspråk svenska. Enligt 37 § i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har finska medborgare dock rätt att i egen sak inför domstol och andra statsmyndigheter i landskapet använda finska. Denna rätt för medborgare att använda finska gäller dock inte juridiska personer, t.ex. indrivningsbyråer. Nuläget är därmed det att ingen annan än en privatperson som agerar i egen sak får lämna in en stämningsansökan på finska till Ålands tingsrätt. Om en ansökan som gjorts på finska lämnas in till tingsrätten, ska myndigheten enligt 39 § i självstyrelselagen vid behov se till att handlingen översätts till svenska. Om hela Finland, inklusive Åland, hörde till de behöriga domstolarnas domkrets i summariska ärenden, skulle det åtminstone kunna leda till en skyldighet att översätta stämningsansökningarna till svenska när svaranden finns på Åland.

Det är uppenbart att inkluderandet av landskapet Åland i tvåspråkiga tingsrätters riksomfattande behörighet skulle kunna äventyra möjligheterna att tillgodose de språkliga rättigheterna i landskapet. Den ändamålsenligaste lösningen skulle därför vara att lämna ärenden som med stöd av 10 kap. i rättegångsbalken ska behandlas i Ålands tingsrätt utanför den nationella domkretsen. Därmed skulle det inte behövas specialarrangemang för behandlingen av sådana summariska tvistemål där t.ex. svaranden har hemvist på Åland.

Domkretsindelning. En centralisering av summariska ärenden till ett begränsat antal tingsrätter förutsätter inte riksomfattande behörighet. Ett traditionellt alternativ vore att tingsrätternas domkretsar i summariska ärenden bestäms t.ex. enligt hovrättsdomkrets eller landskapsindelningen, men inom ramen för behörighetsindelningen med stöd av 10 kap. i rättegångsbalken.

Resurserna skulle dimensioneras i enlighet med de summariska tvistemål som behandlas av domstolarna i landskapen. Det skulle inte behövas särskilda språkarrangemang och tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna skulle beaktas i domkretsindelningen så att den nuvarande indelningen i enspråkiga och tvåspråkiga tingsrätter inte skulle behöva ändras. I domkretsindelningen måste även specialfrågor i anknytning till landskapet Åland beaktas. Det ändamålsenligaste i denna modell skulle därför vara att Ålands tingsrätt fortfarande ska behandla sådana summariska tvistemål som enligt 10 kap. i rättegångsbalken ingår i dess behörighet.

Tvistemål som omfattas av systemet. Ett ärende som gäller en fordran på ett visst belopp, återställande av besittning eller ett rubbat förhållande eller vräkning kan anhängiggöras genom en summarisk stämningsansökan, förutsatt att ärendet enligt kändan är ostridigt. Ungefär 1–2 % av de summariska tvistemålen är inte fordringsmål. Andelen hyresfordringar är cirka 5 %. Dessa fordringsmål är ofta förknippade med ett yrkande på vräkning. Ungefär 300–500 mål per år gäller indrivning av fordran från en fastighetspant. Antalet ärenden som gäller endast vräkning eller återställande av ett rubbat förhållande är cirka 500 per år.

När det fattas beslut om centraliseringen måste man avgöra frågan om samtliga summariska ärenden ska centraliseras eller om en del av dem – dvs. i praktiken andra än fordringsmål – ska lämnas utanför centraliseringen. Det finns i sig inget hinder för att begränsa tillämpningsområdet för systemet till fordringar. Som det konstateras ovan förekommer det relativt få sådana ärenden. Att centralisera dem skulle inte i någon betydande utsträckning göra behandling-

en effektivare. Ofta styrs de också till notarier, vilket innebär att erfarenhetsbaserade fördelar inte fås i någon större utsträckning.

Ett vräkningssyrkande som baserar sig på något annat än obetalda hyresfordringar kan ofta visa sig stridigt, även om käranden har inlett det som ostridigt. Om centralisering inte förverkligas i fråga om dessa ärenden, behöver ärenden som blir stridiga inte överlämnas till en annan tingsrätt för behandling. Det kan också finnas andra grunder för att behandla t.ex. vräkningssaken i tingsrätten på den ort där bostaden finns. Delgivning av en stämning per telefon är möjlig endast i ett ärende som gäller en fordran på ett visst belopp och stämningar som gäller vräkning måste delges på något annat sätt. Om en stämning ska delges av en stämningsman, vore ärendet regionalt inlett vid rätt tingsrätt, och handräckning för delgivning behöver inte begäras särskilt.

Å andra sidan finns det inga sådana rättssäkerhetsaspekter som skulle förutsätta att centraliseringssystemet begränsas till enbart fordringsanspråk. Oklara fall skulle även i ett centraliserat system behandlas av en notarie eller tingsdomare. Det finns inte så många sådana fall att de oskäligt skulle belasta rättskipningspersonalen i de tingsrätter som summariska ärenden skulle centraliseras till. Gränsen mellan fordringsärenden och andra ärenden är inte heller klar. Systemet skulle bli mindre effektivt om t.ex. alla vräkningar, även sådana som gäller anspråk på hyresfordringar, ställdes utanför centraliseringen. Dessa ärenden behandlas för närvarande i regel i kansliet och ovan sagda begränsning minskar nyttan med en centralisering. Det är också svårt att motivera varför yrkanden som gäller enbart vräkning skulle behandlas i en annan tingsrätt än tvistemål som gäller vräkning och hyresfordringar. I en helhetsavvägning kan ett klart och konsekvent system därför anses tala för att samtliga summariska ärenden ska tas med i en centraliserad behandling.

3.2.4 Ökad användning av e-tjänster

Ungefär 25 % av stämningsansökningarna i summariska tvistemål lämnas fortfarande in till tingsrätten i pappersform eller som e-postbilaga. Detta drar ner på effektiviteten, eftersom det kräver ungefär tredubbelt så mycket arbete att registrera en stämningsansökan i ärendehanteringssystemet i jämförelse med direkt registrering av en maskinell stämningsansökan i tingsrättens ärendehanteringssystem via ett informationssystem eller e-tjänsten.

En arbetsgrupp som justitieministeriet tillsatte 2008 föreslog i sitt betänkande (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande JM 2009:7) åtgärder för att öka användningen av e-tjänster i summariska fordringsärenden. I betänkandet föreslogs bl.a. att en webbaserad e-tjänst tas i bruk och en sänkning av rättegångsavgiften för ett summariskt tvistemål som inlett elektroniskt. Det uppskattades att andelen stämningsansökningar som till följd av de föreslagna ändringarna görs direkt i ärendehanteringssystemet skulle stiga till cirka 95 % av fordringsärendena.

Förslagen i betänkandet har sedermera genomförts. Trots de positiva incitamenten har användningen av e-tjänster inte ökat enligt målsättningen. Att öka användningen av e-tjänster genom att ytterligare utöka de positiva incitamenten torde inte vara möjligt. För att användningsgraden för olika webblösningar ska nå målsättningen, måste kärandenas valfrihet uppenbarligen begränsas.

I avsnitt 2.3 som gäller en bedömning av nuläget behandlas i detalj möjligheterna att förplikta kärandena att använda sig av justitieförvaltningens e-tjänstsystem. Skyldigheten att använda e-tjänster förutsätter dock att de kan användas i ett enskilt ärende och att käranden har tillgång till den kompetens och utrustning som krävs för e-tjänster. På de grunder som konstateras i avsnitt 2.3 kan det inte anses finnas hinder i anknytning till tillgången till rättslig prövning att

ålägga professionella aktörer, juridiska personer eller näringsidkare i indrivningsbranschen eller rättsvården att använda e-tjänsten i fordrings- eller andra summariska tvistemål i en domstol.

För att användningen av e-tjänster ska vara till så stor nytta som möjligt bör en stämningsansökan i praktiken kunna göras på nätet via e-tjänsten i alla summariska tvisteärenden. Skyldigheten att använda e-tjänster ska därför vara utan undantag. Alla summariska stämningsansökningar kan dock inte upprättas i form av en webbaserad elektronisk stämningsansökan, även om den elektroniska blanketten skulle göras smidigare än den nuvarande. Därför ska även professionella aktörer i undantagsfall kunna upprätta en stämningsansökan i pappersform eller som e-postbilaga.

En lagstadgad skyldighet att använda e-tjänster får inte leda till rättsförluster. Även om medborgarnas kompetens och därigenom vilja att använda myndigheternas e-tjänster ökar kontinuerligt, måste en privatpersons frihet att välja på vilket sätt han eller hon lämnar in en summarisk stämningsansökan till tingsrätten hållas kvar även i fortsättningen. Om så inte var fallet skulle medborgarnas tillgång på rättsskydd äventyras på ett sätt som inte kan accepteras i en rättsstat. En sådan skyldighet att använda e-tjänster kan också i strid med 6 § 2 mom. i grundlagen ställa medborgarna i olika ställning på grundval av deras personliga färdigheter.

3.2.5 Utveckling av bevislig delgivning

En stämning i ett summariskt tvistemål delges bevisligen. Bevisliga delgivningsmetoder är bevislig delgivning per post antingen mot ett mottagningsbevis eller ett delgivningskvitto, telefondelgivning och stämningsmannadelgivning. Telefondelgivning av en stämning är möjlig endast i summariska fordringsmål. Om ett summariskt tvistemål gäller återställande av besittning eller ett rubbat förhållande eller vräkning, kan utmaningen inte delges per telefon.

En stämning kan också delges elektroniskt mot delgivningskvitto på det sätt som mottagaren har uppgett på förhand. Eftersom delgivning som ett elektroniskt meddelande förutsätter att mottagaren innan den metoden används meddelar på vilket sätt delgivningar får sändas till honom eller henne, kan svaranden i praktiken inte första gången kontaktas elektroniskt. Elektronisk bevislig delgivning är möjlig endast om parten på förhand har uppgett en e-postadress som processadress.

Breddande av telefondelgivning. Telefondelgivning har fungerat bra som delgivningsmetod. Det har inte förekommit några rättssäkerhetsproblem. När delgivningssättet togs i bruk begränsades dess användningsområde vid delgivning av stämningar till enbart ärenden som gäller fordringar på ett visst belopp. Begränsningen motiverades i regeringens proposition RP 123/2009 rd, s. 10 med orsaker både i anknytning till rättssäkerheten och till funktionen i praktiken. Delgivning av stämningen med mottagaren konstaterades vara den viktigaste delgivningen i rättegång. Därför får det inte råda några tvivel om att svaranden verkligen har tagit del av informationen och även förstått innehållet. I propositionen konstaterades också rent allmänt att redan en stämningsansökans omfattning och art vanligen utgör ett hinder för delgivning per telefon. Ett undantag utgjorde dock stämningsansökningar i summariska fordringsmål som skulle kunna delges muntligen eftersom de i allmänhet är klara och enkla.

Det är fortfarande inte ändamålsenligt att delge omfattande stämningsansökningar per telefon. Enligt erfarenhet kan man dock anse att rättssäkerhetsskäl inte utgör något hinder för användning av telefondelgivning också i andra enkla ärenden där det yrkande med motiveringar som ingår i stämningsansökan på ett klart sätt kan meddelas muntligen. T.ex. vräkning på grundval av obetalda hyresfordringar är ett sådant ärende. Dessutom med hänsyn till att en handling efter telefondelgivning alltid sänds per brev eller som elektroniskt meddelande till mottagaren

på den adress som han eller hon har uppgett, kan det inte anses råda några rättssäkerhetsproblem när det gäller att utvidga användningsområdet för delgivningssättet till samtliga summariska tvistemål.

Elektronisk delgivning. I utredningen 52/2014 föreslås att ett medborgarkonto tas i bruk vid delgivning av summariska stämningsansökningar. E-tjänsten har utvecklats av Statens center för informations- och kommunikationsteknik Valtori och är en kanal för interaktiv elektronisk kommunikation mellan medborgarna och myndigheterna samt en centraliserad plats för elektronisk delgivning av administrativa handlingar. En myndighet som anslutit sig till systemet kan via e-tjänsten leverera delgivningar till den som tagit medborgarkontot i bruk, nedan användaren. Systemet fungerar så att det ger myndigheten en mekanisk kvittering när meddelandet levererats till användarens medborgarkonto. Användaren kan å sin sida via medborgarkontot sända meddelanden till de myndigheter som anslutit sig till tjänsten och som gjort det möjligt att ta emot meddelanden från användarna. Användaren ska i samband med att han eller hon tar kontot i bruk uppge sin e-postadress, sitt telefonnummer eller båda. Dessa används då det sänds en avisering till användaren om att ett meddelande har inkommit på medborgarkontot.

Enligt användarvillkoren för medborgarkontot ger användaren i samband med godkännandet av villkoren ett allmänt samtycke till att de myndigheter som anslutit sig till medborgarkontot får elektroniskt skicka delgivningar till användaren på kontot. Användaren ska godkänna medborgarkontots användarvillkor innan han eller hon kan ta kontot i bruk. När systemet med medborgarkontot skapades ansågs det vara tillräckligt med ett allmänt samtycke till att myndigheter skickar handlingar på elektronisk väg. Samtycket gäller delgivningar också från sådana myndigheter som ansluter sig till medborgarkontot sedan användaren redan tagit det i bruk.

Å andra sidan förutsätter användningen av medborgarkontot för delgivning att en myndighet innan den ansluter sig som användare av kontot utreder om det också behövs ett särskilt samtycke för att handlingar ska kunna delges via medborgarkontot. Ifall ett särskilt samtycke behövs, ska myndigheten kunna begära samtycket i sin egen e-tjänst innan delgivning sker via medborgarkontot.

Systemet med medborgarkonto håller på att förändras. Lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (KaPa-lagen) trädde i kraft den 15 juli 2016. Lagen ska tillämpas fullt ut efter övergångsperioden. I 3 § 1 mom. 7 punkten konstateras att en meddelandeförmedlingstjänst med vars hjälp användarorganisationen och användaren kan skicka elektroniska meddelanden till varandra och med vars hjälp en handling kan delges elektroniskt eller per post är en sådan stödtjänst som avses i lagen. I 5 § 1 mom. åläggs bland annat domstolar och andra rättskipningsorgan en skyldighet att använda en sådan meddelandeförmedlingstjänst. Meddelandeförmedlingstjänsten ersätter i praktiken både elektronisk delgivning till ett medborgarkonto och delgivning per post till mottagarens postadress. Tjänsteproducenten för meddelandeförmedlingstjänsten är Befolkningsregistercentralen.

Lagen innehåller inga bestämmelser om att ge samtycke. Däremot föreskrivs i 11 § i KaPa-lagen om registrering av samtycke som gäller elektroniskt delgivningsförfarande. Enligt bestämmelsen ska Befolkningsregistercentralen föra ett register över de allmänna samtycken som användarna gett i fråga om ett elektroniskt delgivningsförfarande. I den regeringsproposition RP 59/2016 rd, s. 49—50 som föregick lagen konstateras att användare i meddelandeförmedlingstjänsten ska kunna ge allmänt samtycke till elektronisk delgivning.

Myndigheten kan enligt motiven till KaPa-lagen delge en handling elektroniskt i enlighet med ett samtycke, om det inte med stöd av förvaltningslagen eller lagen om elektronisk kommuni-

kation i myndigheternas verksamhet eller någon annan lag kommit till dess kännedom att delgivningen ska verkställas på något annat sätt. För att det ska stå klart att inte enbart ett samtycke medför rätt till elektronisk delgivning konstateras i slutet av 11 § att i fråga om sätten för delgivning gäller särskilda bestämmelser. Om elektronisk delgivning är förbjuden eller belagd med strängare krav i specialbestämmelser som gäller en viss myndighets delgivning, kan inte denna myndighet utnyttja uppgifterna i det samtyckesregister som avses i paragrafen eller elektronisk delgivning.

Lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet tillämpas bland annat i förvaltningsmyndigheter, domstolar och andra rättskipningsorgan samt utökningsmyndigheter. Lagen är en allmän lag och de elektroniska förfarandena i den kompletterar förfarandena enligt annan lagstiftning. I 18 § finns bestämmelser om bevislig delgivning och i 19 § bestämmelser om vanlig delgivning. Eftersom det i 11 § 3 mom. i KaPa-lagen hänvisas till lagstiftning där det föreskrivs om sätten för delgivning hänvisas därmed också till bestämmelserna om delgivning i lagen om elektronisk kommunikation.

Enligt bestämmelsen om bevislig elektronisk delgivning får en handling som enligt lag ska sändas med post mot mottagningsbevis eller delges bevisligen på annat sätt med partens samtycke delges också som ett elektroniskt meddelande, dock inte som telefax eller på därmed jämförbart sätt.

I regeringens proposition RP 17/2002 rd, s. 45, som föregick lagen om elektronisk kommunikation, konstateras att elektronisk bevislig delgivning kan ske endast om en part gett sitt uttryckliga samtycke till detta. Samtycke kan ges i enskilda fall eller mera allmänt. Samtycke kan enligt motiven ges till exempel på så sätt att den elektroniska blankett som utformats för ärendet innehåller en speciell punkt där den som saken gäller kan ange vilket delgivningssätt denne önskar eller ändra ett tidigare meddelat delgivningssätt.

I motiven till 19 § som gäller vanlig elektronisk delgivning i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet konstateras att bestämmelsen motsvarar 8 § 1 mom. i lagen om elektronisk telekommunikation i rättegångsärenden som föregick den förstnämnda lagen. Enligt den bestämmelsen kan andra handlingar än stämningar i form av elektroniska meddelanden delges den som saken gäller på det sätt han har uppgett. Delgivning kan således enligt vad som föreskrivs i 19 § ske, om mottagaren genom att ge sitt samtycke till elektronisk delgivning har uppgett att detta sätt får användas. Bestämmelsen utgör dock inget hinder för användningen av andra elektroniska delgivningssätt, om bestämmelser om det finns någon annanstans i lag.

Det föreskrivs inte om några form- eller andra krav för avgivandet av samtycke eller dess innehåll (se t.ex. RP 111/2010 rd om ändring av lagen om elektronisk kommunikation, s. 6). Det är viktigt att den som ger samtycke förstår att delgivningen kan skickas elektroniskt till honom eller henne.

Av motiven i regeringens proposition om lagen om elektronisk kommunikation framgår att den aktuella myndigheten på något sätt måste ha varit i kontakt med mottagaren innan ett bevislig elektroniskt delgivningssätt kan användas. Utgångspunkten är förståelig, eftersom det när lagen beretts eller ändrats inte har funnits tillgång till någon allmän meddelandeförmedlingskanal mellan myndigheter och medborgare som baserar sig på ett ospecificerat samtycke.

För att elektronisk delgivning via den nya meddelandeförmedlingstjänsten ska kunna användas vid delgivning av den första kontakten – t.ex. en stämningsansökan – ska det användarens ospecificerade samtycke till att myndigheterna får delge handlingar elektroniskt via meddelandeförmedlingstjänsten vara tillräckligt. För närvarande finns inga särskilda bestämmelser

om att ge samtycke eller om samtyckets art. Eftersom regleringen av användningen av e-tjänster och elektronisk delgivning hör ihop med frågor som borde utredas närmare, är det inte i det här sammanhanget möjligt att se över bestämmelserna om bevislig elektronisk delgivning i lagen om elektronisk kommunikation på det sätt som föreslås i betänkandet från justitieministeriets arbetsgrupp (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 12/2017).

Enligt förarbetena ska 18 § i lagen om elektronisk kommunikation kunna tillämpas även på delgivning av stämningar i allmänna domstolar. Däremot nämns inte delgivning enligt 18 § i lagen om elektronisk kommunikation som delgivningssätt i 11 kap. 3 § i rättegångsbalken till skillnad från t.ex. i utsökningbalken. Detta kan lämna rum för en sådan tolkning att bevislig elektronisk delgivning enligt lagen om elektronisk kommunikation inte kan användas som delgivningssätt i allmänna domstolar. För tydlighetens skull kan 11 kap. 3 § 1 mom. i rättegångsbalken ses över så att där uttryckligen nämns ett sådant bevisligt elektroniskt delgivningssätt som avses i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation.

3.3 De viktigaste förslagen

3.3.1 Centralisering

I propositionen föreslås att behandlingen av samtliga summariska tvistemål centraliseras till ett begränsat antal tingsrätter. Alla sådana tvistemål som inleds genom en summarisk stämningssökansökan och som gäller fordringar på ett visst belopp, återställande av besittning eller ett rubbat förhållande eller vräkning, och som enligt kändisen är ostridiga ska centraliseras. Merparten av de summariska tvistemålen är fordringsanspråk.

En centralisering av summariska tvistemål skulle förbättra effektiviteten och produktiviteten i verksamheten. Om det fanns färre tingsrätter som behandlar summariska tvistemål, skulle det kunna antas att skillnaderna i förfarandena för behandling av ärenden och i behandlingstiderna skulle minska och verksamheten bli enhetligare. Detta skulle öka jämlikheten mellan medborgarna och öka tillgången på rättsskydd. En centralisering av behandlingen skulle främja personalens kompetens och därigenom en effektiv behandling.

I särskilda ärendegrupper, t.ex. summariska tvistemål, blir det lättare att främja goda förfaranden och effektiva arbetsmetoder samt skapa en enhetlig tolkningspraxis, om målen inte behandlas vid varje domstol. Behandlingen av summariska tvistemål som gäller konsumentavtal förutsätter alltmär juridisk expertis. Eftersom summariska tvistemål i huvudsak behandlas av tingsrätternas kanslipersonal, är det med tanke på rättssäkerheten viktigt att de får så enhetliga anvisningar som möjligt för sin uppgift.

Vid större enheter kan eventuella besparingar av årsverken i praktiken inkomstföras genom en personalminskning. En effektivitetsvinst vid en mindre enhet möjliggör oftast inte en personalminskning. Å andra sidan orsakar en centralisering även kostnader, även om effektivitetsvinster medför besparingar. I synnerhet i övergångsskedet skulle en omplacering av personalen och eventuella nya lokalbehov öka kostnaderna.

Summariska tvistemål ska enligt förslaget behandlas av Birkalands tingsrätt, Egentliga Finlands tingsrätt, Helsingfors tingsrätt, Kymmenedalens tingsrätt, Lapplands tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Ålands tingsrätt, Österbottens tingsrätt och Östra Nylands tingsrätt. Tingsrätternas domkretsar bestäms enligt landskapen och bestämmelser om domkretsarna utfärdas genom förordning av statsrådet.

Valet av tingsrätter och domkretsindelningen förverkligas så att ärendena i princip centraliseras till en tingsrätt i varje hovrättsdomkrets så att den specialsakkunskap som behövs vid behandlingen av summariska tvistemål kan garanteras. Ett undantag från detta görs när antalet ärenden som ska behandlas eller de språkliga rättigheterna ger anledning till det.

I Helsingfors hovrätts domkrets och samtidigt i landskapet Nyland ska summariska tvistemål behandlas i Helsingfors tingsrätt samt i den nya Östra Nylands tingsrätt. På grund av antalet ärenden som ska behandlas är det ändmålsenligt att fördela behandlingen av dem mellan två tingsrätter. Helsingfors stad bildar en domkrets för summariska tvistemål i Helsingfors tingsrätt. Övriga summariska tvistemål i landskapet Nyland behandlas i Östra Nylands tingsrätt, som inrättas i samband med reformen av tingsrättsnätverket och vars huvudkansli kommer att finnas i Vanda. Per år kommer att avgöras cirka 50 000 summariska tvistemål för Helsingfors tingsrätt och cirka 65 000 i Östra Nylands tingsrätt. Förslaget till att ärendena ska centraliseras till Helsingfors och Östra Nylands tingsrätter tryggar tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i Helsingfors hovrätts domkrets och där beaktas även verksamhetslokalspekter.

I propositionen föreslås att summariska tvistemål i Åbo hovrättsdomkrets centraliseras till Birkalands tingsrätt och Egentliga Finlands tingsrätt. Därtill behandlas ärenden i Ålands tingsrätt. Vad gäller Åland motiveras förslaget ovan i avsnitt 3.2.3 som handlar om genomförandealternativ.

När det gäller antalet ärenden är Birkalands och Egentliga Finlands tingsrätter för närvarande i praktiken lika stora. Antalet ärenden vid Birkalands tingsrätt, tingsrättens storlek och läge är gynnsamt med tanke på en centralisering av behandlingen. Till domkretsen för Egentliga Finlands tingsrätt hör åter många tvåspråkiga kommuner, inklusive Åbo stad, och summariska tvistemål i Egentliga Finlands tingsrätt måste behandlas i en tvåspråkig tingsrätt för att de språkliga rättigheterna ska kunna garanteras i praktiken. Om behandlingen av summariska tvistemål fortsätter i Egentliga Finlands tingsrätt, skulle centraliseringen inte heller leda till några behov av ändringar i personalen av språkliga skäl.

Enligt det förordningsutkast som bifogats regeringens proposition ska landskapen Birkaland och Satakunta höra till domkretsen för Birkalands tingsrätt. Domkretsen för Egentliga Finlands tingsrätt ska enligt förslaget omfatta landskapen Egentliga Finland och Egentliga Tavastland. Fördelningen av ärenden mellan Birkalands och Egentliga Finlands tingsrätter skulle då vara jämn.

Behandling av sådana summariska tvistemål som för närvarande behandlas i Satakunta tingsrätt i Birkalands tingsrätt skulle vara ett undantag från indelningen i hovrättsdomkretsar, eftersom Satakunta tingsrätt hör till Vasa hovrätts domkrets, medan åter Birkalands tingsrätt hör till Åbo hovrätts domkrets. Det skulle ändå vara lättare för den personal som behandlar summariska tvistemål i Satakunta tingsrätt att börja arbeta vid Birkalands tingsrätt än vid Österbottens tingsrätt. Det ska också beaktas att hovrätternas roll är marginell i behandlingen av summariska tvistemål om ett yrkande bifalls genom tredskodom eller genom dom efter medgivande. En centralisering av summariska tvistemål påverkar inte heller indelningen i hovrättsdomkretsar. I en dom som meddelats av Birkalands tingsrätt söks ändring hos Åbo hovrätt oavsett om det ärende som har avgjorts genom dom ursprungligen väckts som summariskt tvistemål. I en tredskodom får ändring åter inte sökas genom besvär hos hovrätten. I praktiken kan endast ett ärende som gäller återställande av försutten fatalietid i anslutning till återvinning inledas i hovrätten i ett summariskt tvistemål. Att göra ett undantag från indelningen i hovrättsdomkretsar skulle dock inte heller i dessa ärenden vara problematiskt, eftersom behörig hovrätt bestäms enligt den tingsrätt som meddelat tredskodomen.

Behandlingen av summariska tvistemål i Vasa hovrätts domkrets föreslås bli centraliserad till Österbottens tingsrätt. Antalet ärenden som behandlas skulle vara endast cirka 35 000 per år. Till domkretsen för Österbottens tingsrätt hör landskapen Södra Österbotten, Mellersta Finland och Österbotten. Genom förslaget tryggas de språkliga rättigheterna för den svenskspråkiga delen av befolkningen. Därför föreslås inte att summariska ärenden centraliseras till enspråkiga Mellersta Finlands tingsrätt, även om det 2016 avgjordes cirka 4 000 fler summariska tvistemål i Mellersta Finlands tingsrätt än i Österbottens och Mellersta Österbottens tingsrätter sammanlagt.

Det föreslås att summariska tvistemål i Östra Finlands hovrätts domkrets centraliseras till Kymmenedalens tingsrätt. Ett undantag utgör Pyttis kommun, vars summariska tvistemål ska behandlas i Östra Nylands tingsrätt för att trygga den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter. I Kymmenedalens tingsrätt behandlas i och med centraliseringen cirka 65 000 summariska tvistemål. Antalet ärenden ger inte anledning att fördela behandlingen av ärenden mellan två tingsrätter. Kymmenedalens tingsrätt finns på skäligt avstånd och är lättillgänglig från verksamhetsställena för både Päijänne-Tavastlands, Södra Karelens och Södra Savolax tingsrätter. För en centralisering till Kymmenedalens tingsrätt talar de konsekvenser för användningen och utvecklingen av domstolarnas verksamhetslokaler som nämns i regeringens proposition RP 270/2016 rd om en reform av tingsrättsnätverket.

För Norra Finlands del föreslås att summariska tvistemål centraliseras till Lapplands och Uleåborgs tingsrätter. Domkretsen för Lapplands tingsrätt ska omfatta landskapen Kajanaland och Lappland och domkretsen för Uleåborgs tingsrätt ska omfatta Norra Österbottens landskap. Mängden ärenden vid båda tingsrätterna är betydligt mindre än mängden ärenden vid de övriga tingsrätter som föreslås vara behöriga, med undantag för Ålands tingsrätt. I Uleåborgs tingsrätt behandlas uppskattningsvis endast drygt 20 000 och i Lapplands tingsrätt endast drygt 15 000 ärenden per år. Syftet med förslaget är dock att nå en så jämn fördelning av ärenden som möjligt och att säkerställa att samernas språkliga rättigheter bevaras på nuvarande nivå.

Enligt förslaget ska tingsrätternas behörighet att behandla summariska tvistemål vara exklusiv. Detta leder till att domstolen på tjänstens vägnar måste pröva om ett ärende har inletts vid den domstol som anges i lag. Av behörighetsbestämelsen följer också att avtalet om behörig domstol mellan parterna inte påverkar bestämmandet av behörig domstol när ärendet inleds, behandlas och avgörs som summariskt tvistemål.

Om talan har väckts genom en summarisk stämningsansökan i en sådan tingsrätt som inte enligt lag är behörig att behandla den, ska sagda tingsrätt på eget initiativ lämna ärendet utan prövning, om den inte överför ärendet till den tingsrätt som med stöd av 10 kap. 22 § 1 mom. i rättegångsbalken är behörig i ärendet.

En överföring förutsätter kändens samtycke. Överföring sker alltså inte automatiskt. Om kändens inte samtycker till överföringen, ska tingsrätten fatta ett beslut om avvisning. Kändens kan om denne så vill söka ändring i beslutet eller överväga att väcka ärendet i en annan tingsrätt.

Ett tvistemål ska överföras även när tingsrätten i sig är behörig att behandla summariska tvistemål, men tingsrättens regionala behörighet är bristfällig. Till exempel om ett summariskt tvistemål har väckts i Lapplands tingsrätt mot en svarande med hemvist på Åland och det inte finns någon annan anknytning enligt 10 kap. i rättegångsbalken till landskapen Kajanaland och Lappland, ska Lapplands tingsrätt med kändens samtycke överföra ärendet till Ålands tingsrätt, som är behörig enligt 10 kap. 17 a § i rättegångsbalken och enligt den statsrådsföreläggelse som ska utfärdas med stöd av den.

Som det föreskrivs i 10 kap. 22 § i rättegångsbalken gäller den överförande tingsrättens beslut och andra åtgärder i samband med ärendet tills den tingsrätt som ärendet har överförs till beslutar något annat. Ett beslut om överföring får inte överklagas.

I 10 kap. i rättegångsbalken tas också in en bestämmelse om domstolens fortsatta behörighet i situationer där ett ärende som inletts som summariskt tvistemål blir stridigt. Om den tingsrätt som behandlar summariska ärenden inte bifaller talan genom tredsdom eller genom dom efter medgivande och tingsrätten inte på någon annan grund är behörig att pröva målet, ska målet överföras för behandling till den behöriga domstolen på det sätt som föreskrivs i kapitlets 22 §. Domstolen blir dock behörig att behandla ärendet i det fall att parterna särskilt uppger att de godkänner att behandlingen av ärendet fortsätter vid sagda domstol och domstolen i sak är behörig att behandla det aktuella tvistemålet.

3.3.2 E-tjänster

I propositionen föreslås att juridiska personer, näringsidkare, fysiska personer som bedriver yrkesmässig indrivningsverksamhet samt rättegångsombud och rättegångsbiträden åläggs att väcka talan i ett summariskt tvistemål i tingsrättens ärendehanteringssystem via ett informationssystem eller e-tjänsten. Stämningsansökningar som lämnas in på något annat sätt avvisas.

Skyldigheten att använda e-tjänster utsträcker sig dock inte till en fysisk person som agerar i egen sak. Även om allt fler medborgare har de kunskaper och den utrustning som behövs för att använda e-tjänster, ska privatpersoner även i fortsättningen ha frihet att välja på vilket sätt en summarisk stämningsansökan sänds in till tingsrätten. Eftersom alla fysiska personer inte har kunskaper eller möjligheter att använda e-tjänster hos myndigheter, skulle en sådan skyldighet ställa medborgarna i olika ställning av orsaker som har att göra med deras personliga förmåga på ett sätt som strider mot 6 § 2 mom. i grundlagen som tryggar jämlikheten mellan medborgarna. En sådan skyldighet att använda e-tjänster kan också begränsa medborgarnas rätt till en rättvis rättegång.

Skyldigheten att använda elektroniska system gäller således endast juridiska personer, näringsidkare, fysiska personer som bedriver yrkesmässig indrivningsverksamhet samt rättegångsombud och rättegångsbiträden. Såväl inom näringsverksamhet som vid kontakter till myndigheterna används i allt högre grad e-tjänster på nätet. Det kan anses att t.ex. en professionell hyresvärd eller näringsidkare eller ett rättegångsombud för att kunna utöva sin verksamhet måste kunna agera i en nätmiljö. Om e-tjänstsystemet på teknisk nivå möjliggör elektroniska summariska stämningsansökningar, finns det inga godtagbara grunder för en yrkesaktör eller näringsidkare att systematiskt låta bli att använda justitieförvaltningens webbaserade system vid rättslig indrivning.

Den likställdhet som tryggas i grundlagen utsträcker sig inte heller till juridiska personer. Bestämmelsen tillämpas endast på fysiska personer, dvs. människor. Även om en fysisk person kan bedriva näringsverksamhet t.ex. under firma, är största delen av de kärande som är förpliktade att använda e-tjänster juridiska personer och yrkesaktörer inom indrivning eller rättsvård. Därför har likställdhetsaspekten en relativt liten betydelse i regleringen.

Skyldigheten för professionella aktörer, näringsidkare och rättegångsombud att använda e-tjänster äventyrar inte den rätt till en rättvis rättegång som tryggas i 21 § 1 mom. i grundlagen. Käranden måste t.ex. inte erlägga domstolsavgift när denne har anhängiggjort ett summariskt tvistemål på något annat sätt än vad lagen tillåter. Enligt förslaget ska domstolsavgift inte tas ut för ett beslut att inte pröva en summarisk stämningsansökan som lämnats in på något annat sätt än via ett informationssystem eller e-tjänsten. Käranden ges på så vis avgiftsfritt möjlig-

heten att på elektronisk väg väcka talan i ett summariskt tvistemål på det sätt som förutsätts i lag.

Lagen hindrar inte heller att talan väcks som ett omfattande tvistemål. Detta är ändå inte önskvärt, eftersom domstolsavgiften i ett omfattande tvistemål är betydligt högre, och svaranden blir skyldig att ersätta den vinnande partens rättegångskostnader. Om de summariska stämningsansökningar som i nuläget lämnas in i pappersform eller som e-postbilagor i fortsättningen anhängiggörs som omfattande tvistemål, leder detta till att svaranden i ett ostridigt fordringsmål blir skyldig att betala för att borgenären inte har varit villig att använda e-tjänster. Däremot, om käranden har väckt ett uppenbart ostridigt fordringsmål som omfattande tvistemål, kan tingsrätten på tjänstens vägnar med stöd av 21 kap. 8 b eller 8 c § i rättegångsbalken avgöra yrkandet på kostnadsersättning så att käranden svarar för kostnaden för domstolsavgiften till den del den överskrider 65 euro.

Skyldigheten att använda e-tjänster är inte heller absolut. För att skyldigheten ska bli tillämplig förutsätts att e-tjänster kan användas i ett enskilt ärende. Alla summariska stämningsansökningar kan inte upprättas i form av en webbaserad elektronisk stämningsansökan, även om den elektroniska mallen för stämningsansökningar görs smidigare. Om bilagor måste bifogas en stämningsansökan, är det inte alltid ändamålsenligt att använda e-tjänstsystemet för att göra stämningsansökan, eftersom handlingar inte i nuläget kan bifogas en elektronisk stämningsansökan. Bilagorna ska då sändas separat, vilket kan anses öka kärandens arbete. Av ovan nämnda skäl ska professionella aktörer även i fortsättningen i undantagsfall kunna upprätta en stämningsansökan i pappersform eller som bifogad e-postbilaga.

Som det konstateras i avsnitt 2.3 som gäller bedömningen av nuläget möjliggör den nuvarande e-tjänsten inte stämningsansökningar som gäller valutafordringar eller krediträtteyrkanden som är bundna vid två månaders euribor-ränta. Det stöder inte heller stämningsansökningar med fler än 100 yrkandeposter eller stämningsansökningar med fler än 800 motiveringsrader. Stämningsansökningar som gäller vräkning kan inte göras via e-tjänsten, om vräkningsyrkandet inte är förknippat med indrivning av fordran. Det kan också vara svårt att göra ett hypotekariskt käromål på plattformen i e-tjänsten.

I lagen är det inte möjligt att skriva in t.ex. i vilka ärendegrupper summariska stämningsansökningar inte kan göras på nätet. För att göra det lättare att tillämpa lagstiftningen ska e-tjänsten åtföljas av noggranna anvisningar med uppgifter om begränsningar i systemet och en så heltäckande förteckning som möjligt över ärendegrupper och yrkanden i vilka en elektronisk stämningsansökan inte är möjlig. När plattformen i e-tjänsten utvecklas uppdateras även anvisningarna så att de alltid motsvarar det rådande läget. Avsikten är att e-tjänsten snabbt ska ändras så att den motsvarar behoven i den föreslagna lagstiftningen, bl.a. så att bilagor kan bifogas till ansökan.

3.3.3 Bevislig delgivning

I propositionen föreslås att sådan bevislig elektronisk delgivning som avses i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation tas in i förteckningen över möjliga delgivningssätt i 11 kap. 3 § 1 mom. i rättegångsbalken.

I enlighet med den allmänna författningshierarkin kommer speciallagstiftning att tillämpas istället för allmän lag. Förhållandet mellan bestämmelserna om bevislig elektronisk delgivning i rättegångsbalken och lagen om elektronisk kommunikation är inte helt entydigt på denna punkt. Därför föreslås att bevislig elektronisk delgivning enligt 18 § i lagen om elektronisk kommunikation uttryckligen anges i 11 kap. 3 § 1 mom. i rättegångsbalken. Därmed jämföras bevislig elektronisk delgivning enligt lagen om elektronisk kommunikation med de öv-

riga bevisliga delgivningssätten i 11 kap. i rättegångsbalken, och det uppstår inget tolkningsproblem i anslutning till författningshierarkin.

På de grunder som konstateras i avsnitt 3.2.5 föreslås att användningsområdet för telefondelgivning breddas till samtliga summariska tvistemål.

Över telefondelgivning ska enligt 11 kap. 3 b § 3 mom. i rättegångsbalken på vanligt sätt utfärdas ett delgivningsintyg. En kopia av delgivningsintyget ska per brev eller som ett elektroniskt meddelande sändas till den som tar emot delgivningen på den adress som mottagaren uppgett. Om beviset sänds till mottagaren som ett elektroniskt meddelande, skannas det undertecknade beviset in och sänds till mottagaren som en e-postbilaga. Enligt 20 § 1 mom. i lagen om elektronisk kommunikation får domstolarnas expeditioner och andra rättegångshandlingar som sänds som elektroniska meddelanden undertecknas maskinellt. Om ett delgivningsbevis som ska sändas som elektroniskt meddelande kunde undertecknas maskinellt, skulle detta förfarande bli flexiblere.

Även när en stämningsansökan som delgetts per telefon sänds till svaranden som vanligt brev, sänds handlingar från tingsrätten elektroniskt via ett e-brevssystem. Systemet fungerar så att det är först den som förmedlar brevet som skriver ut handlingen och sätter den i kuvert och skickar brevet till mottagaren. Även användningen av ett e-brevssystem förutsätter därmed att det undertecknade delgivningsintyget skannas. Av arbetsekonomiska skäl är det således motiverat att ett delgivningsbevis också i sådana fall kan undertecknas maskinellt. I propositionen föreslås därför att lagen ändras så att det exemplar av delgivningsintyget som ska sändas till mottagaren ska kunna undertecknas maskinellt även när handlingar sänds till mottagaren som vanligt brev. Det exemplar av intyget som blir kvar hos domstolen ska dock alltid undertecknas för hand.

3.3.4 Övriga förslag

Enligt 5 kap. 1 § 2 mom. i rättegångsbalken blir målet anhängigt då stämningsansökan har kommit till tingsrättens kansli. Tidpunkten för när handlingen kom till kansliet är alltså den tidpunkt då målet blir anhängigt. Enligt lagen om insändande av vissa handlingar till domstolar (248/1965) ska en handling som sänts in med posten anses vara ingiven till myndigheten, dvs. kommit till myndigheten, den dag postförsändelsen med handlingen eller avis om försändelsens ankomst till adresspostanstalten lämnats till myndigheten. Ett elektroniskt meddelande anses enligt 10 § 1 mom. i lagen om elektronisk kommunikation ha kommit in till en myndighet när det finns tillgängligt för myndigheten i en mottagaranordning eller ett datasystem på ett sådant sätt att meddelandet kan behandlas. Kan ankomsttidpunkten för ett elektroniskt meddelande inte utredas på grund av att myndighetens elektroniska dataöverföringsmetod varit i olag eller ur bruk eller utredning inte kan läggas fram av någon annan jämförbar orsak, anses meddelandet enligt 10 § 2 mom. i lagen om elektronisk kommunikation ha kommit in vid den tidpunkt då det har avsänts, om tillförlitlig utredning om avsändningstidpunkten kan läggas fram.

Om väckandet av talan har bundits vid en tidsfrist eller preskriptionstiden ska avbrytas med ett käromål, har tidsfristen för väckande av talan eller avbrytande av preskriptionstiden iakttagits, om stämningsansökan har kommit till domstolen senast den sista dagen i tidsfristen före tjänstetidens utgång. Bestämmelser om beräklandet av tidsfristen finns i lagen om beräkande av laga tid (150/1930). Enligt 6 § 1 mom. ska missnöjesanmälan, inlämnande av ändringsansökan, bemötande därav, tjänsteansökan och andra åtgärder som ska vidtas inom en bestämd tid vid domstol eller någon annan myndighet eller vid en officiell förrättning ske senast den sista dagen av den bestämda tiden. Ska åtgärden vidtas i ett ämbetsverk, ska det ske före utgången av verkets öppettid, och ska åtgärden vidtas vid en domstols sammanträde eller någon annan

förrättning, ska det ske före sammanträdet eller förrättningens slut. Lagstiftningen om beräkning av tidsfrist tillämpas också när en stämningsansökan lämnas in till domstolen som ett elektroniskt meddelande, dvs. som telefax, e-post eller med hjälp av en länk till domstolens informationssystem.

Särskilda bestämmelser om när handlingar som en myndighet begärt anses ha kommit in inom utsatt tid finns i 11 § i lagen om elektronisk kommunikation. Om det är fråga om en handling som en myndighet, t.ex. en domstol, begärt in för behandlingen av ett ärende, anses handlingen ha kommit in inom utsatt tid, om den har kommit in senast den sista dagen av den utsatta tiden. Av bestämmelsen följer att den begärda handlingen anses ha kommit in inom utsatt tid, om den före midnatt den sista dagen av den utsatta tiden har kommit in som elektroniskt meddelande till myndighetens mottagningsanordning eller informationssystem.

Eftersom en stämningsansökan inte är en sådan handling som en myndighet begär in för behandlingen av ett ärende, tillämpas 11 § i lagen om elektronisk kommunikation inte på stämningsansökningar. I praktiken har tolkningen dock varierat så att en stämningsansökan som gjorts direkt i ett informationssystem har ansetts ha kommit in och ärendet har inletts den kalenderdag då det har kommit in i tingsrättens informationssystem, även om stämningsansökan har tagits emot efter tjänstetidens utgång. Av ordalydelsen i 6 § 1 mom. i lagen om beräkning av laga tid framgår inte direkt att bestämmelsen också tillämpas på stämningsansökningar så att t.ex. ett tvistemål inleds samma dag som det har sänts till tingsrättens informationssystem endast förutsatt att det har sänts före tjänstetidens utgång. Även om datumet för när ett ärende inletts oftast inte har någon betydelse, är det ur kärandens synvinkel viktigt att veta att en åtgärd som ska vidtas inom utsatt tid, t.ex. väckande av en talan som avbryter preskriptionstiden, enligt 6 § 1 mom. i lagen om beräkning av laga tid ska vidtas före utgången av verkets öppettid.

För att klargöra att tidpunkten för inledandet av en stämningsansökan som sänts som elektroniskt meddelande till tingsrättens informationssystem bestäms inom tjänstetid på samma grunder som t.ex. tidpunkten för inledandet av stämningsansökningar som sänts som e-postbilaga föreslås ett tillägg till 5 kap. 1 § 2 mom. i rättegångsbalken, enligt vilket en stämningsansökan som kommit in till tingsrättens kansli efter tjänstetidens utgång anses ha kommit in föregående vardag. Bestämmelsen är teknikneutral så att den ställer rättsverkningarna av stämningsansökningar som sänts till tingsrättens postlåda, officiella e-postadress och informationssystem i samma ställning och undanröjer de oklara tolkningarna på grund av 10 § i lagen om elektronisk kommunikation.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Målet i denna proposition är att höja effektiviteten i verksamheten inom rättssystemet. Effektivitetsvinster skulle kunna fås särskilt av en ökad användning av e-tjänster i både domstolarna och utsökningen.

Enligt förslaget ska yrkesaktörer och näringsidkare åläggas att göra sina summariska stämningsansökningar direkt i tingsrätternas ärendehanteringssystem antingen via ett informationssystem eller den webbaserade e-tjänsten. Med anledning av förslaget antas antalet stämningsansökningar som registreras manuellt minska minst 80 %. Manuell registrering kräver uppskattningsvis tre gånger mer arbete än registrering i ett ärendehanteringssystem. Behandlingen av ett summariskt tvistemål i tingsrätten består dock inte enbart av att ärendet registreras i ärendehanteringssystemet. Den totala behandlingen av ett ärende som inletts manuellt kan

dock antas förutsätta en knappt dubbelt så stor arbetsinsats som den totala behandlingen av ett ärende i ärendehanteringssystemet.

Enligt uppskattning från tingsrätterna inriktas 2016 cirka 135 årsverken i kanslipersonalen på behandling av summariska tvistemål. Antalet summariska tvistemål som anhängiggjorts i pappersform eller per e-post var 2015 cirka 93 000. 2016 var dessa avgöranden nere i 81 500. Avgjorda summariska tvistemål som väckts direkt i ärendehanteringssystemet var 2015 cirka 251 000 och 2016 cirka 264 000. Om man antar att behandlingen av summariska tvistemål som ska registreras manuellt kräver dubbelt mer arbetstid än behandlingen av andra mål och ärenden, leder detta till att ett ärende som ska registreras manuellt motsvarar två ärenden som anhängiggjorts i ärendehanteringssystemet. Om arbetsmängden räknas endast i ärenden som anhängiggjorts i ärendehanteringssystemet, leder detta till att antalet avgjorda ärenden 2015 skulle ha varit 437 000 ($93\,000 \times 2 + 251\,000$) och 2016 på motsvarande sätt 427 000 ($81\,500 \times 2 + 264\,000$). Beräknat enligt det viktade antalet ärenden behandlades 2015 cirka 3 237 ärenden per årsverke ($437\,000/135$) och 2016 3 165 ärenden per årsverke ($427\,000/135$).

Om 80 % av de stämningsansökningar som registreras manuellt i ärendehanteringssystemet skulle anhängiggöras direkt i ärendehanteringssystemet, innebär detta med stöd av siffrorna för 2015 att bara 19 000 stämningsansökningar skulle ha sänts in i pappersform eller som e-postbilaga. Då skulle antalet ärenden som anhängiggjorts i ärendehanteringssystemet vara 325 000 ($0,8 \times 93\,000 + 251\,000$). Den viktade arbetsmängden skulle vara 363 000 ärenden ($19\,000 \times 2 + 325\,000$). Med stöd av uppgifterna för 2016 skulle samma variabler leda till 362 000 viktade ärenden ($0,8 \times 81\,500 + (16\,300 \times 2)$). Om antalet avgjorda ärenden per årsverke uppskattas med stöd av uppgifterna för 2015, skulle det antal årsverken som behövs för avgörandet av ärenden vara bara 112. Behovet av årsverken minskar räknat på detta vis med 23 årsverken. Siffrorna för 2016 ändrar inte uppskattningen.

Om man uppskattar att kostnaderna för ett årsverke är 40 000 euro, innebär detta att reformen möjliggör besparingar på 920 000 euro. Detta förutsätter dock att tjänsterna kan dras in direkt enligt kalkylen. Så är inte fallet i praktiken. Vid utvärderingen av kalkylerna ska beaktas att inte arbetet i alla tingsrätter är organiserat så att vissa personer i personalen behandlar endast summariska tvistemål och att minskade registreringsuppgifter skulle kunna inriktas på en viss tjänst. Antalet ärenden som behandlas i olika tingsrätter möjliggör inte heller en minskning av antalet årsverken i enlighet med den ovan beskrivna kalkylen. Till exempel i Ålands tingsrätt behandlades 2016 sammanlagt 1 125 summariska tvistemål. Det är klart att det inte går att dra in en tredjedel av en tjänst. Centraliseringen av summariska tvistemål till ett begränsat antal tingsrätter och effektiviseringen av produktiviteten leder dock till en möjlighet att minska den personal som behandlar summariska ärenden.

En centralisering av summariska tvistemål är i praktiken en förutsättning för att effektivitetsvinsten av en ökad användning av e-tjänster kan förverkligas i form av besparingar i årsverken. Centralisering leder dock även till kostnader, i synnerhet i övergångsskedet när personalen omplaceras och på grund av förändrade lokalbehov. Det ska också beaktas att övergången till användning av e-tjänster kommer att ge upphov till nya arbetsuppgifter vid tingsrätterna. Behovet av informations- och kommunikationsteknikstöd kommer oundvikligen att öka och en ny fråga som måste lösas är om summariska stämningsansökningar som har sänts in i pappersform eller som e-post ska lämnas utan prövning.

Med stöd av de omständigheter som anförts ovan kan man mycket riktigt uppskatta att kostnadsbesparingar på sammanlagt cirka 800 000 euro, dvs. 20 årsverken, skulle kunna fås från en ökad användning av e-tjänsten och en centralisering av behandlingen.

I propositionen föreslås inga bestämmelser om att den som ansöker om utsökning ska vara skyldig att använda e-tjänster. Detta beror på att lagstiftningsarbetsgruppens andra betänkande om strukturreformen av utsökningsväsendet (URA) inbegriper ett förslag till sådan lagstiftning (Riksfogdeämbetets publikation 2017:2). Konsekvenserna av en ökad användning av e-tjänster för arbetsmängden inom utsökningen kommer således att bedömas och beaktas i samband med behandlingen av detta ändringsförslag, och någon separat bedömning av de potentiella konsekvenserna av denna proposition är inte ändamålsenlig i det här skedet.

De föreslagna reformerna medför dock även utgifter. Ändringarna kan inte förverkligas utan att det görs ändringar i datakommunikations- och ärendehanteringssystemen. Ändringar måste göras både i systemet Santra som används av informationssystemsökande och i den webbaserade e-tjänsten. Om reformerna genomförs innan AIPA tas i bruk, ska ändringar göras även i tingsrätternas ärendehanteringssystem. Enligt en uppskattning från Rättsregistercentralen skulle genomförandet av de lagändringar som föreslås i denna proposition förutsätta ändringsarbeten för cirka 215 000 euro i de nuvarande informationssystemen. Ändringsarbetena skulle bl.a. göra det möjligt att bifoga bilagor till elektroniska stämningsansökningar, ändra domstolarnas domkretsar i summariska tvistemål, överföra ärenden elektroniskt när ett summariskt tvistemål blir ett omfattande tvistemål som ska behandlas i en annan tingsrätt och överföra en stämningsansökan från ett stämningsmannasystem till ett annat.

Sammanlagt skulle de lagstiftningsändringar som föreslås i propositionen minska statens årliga utgifter inom justitieförvaltningen med cirka 800 000 euro. Genom ändringarna anpassas domstolarnas verksamhet till de besparingar i domstolarnas omkostnader som redan ingår i ramarna för statsfinanserna.

Ändringarna i informationssystemen skulle leda till engångsutgifter på uppskattningsvis cirka 215 000 euro. Ändringarna utgör dock enbart sedvanlig utveckling av informationssystemen och förutsätter därför inte tilläggsresurser. Ändringarna finansieras inom ramarna för justitieministeriets förvaltningsområde vid behov genom interna allokeringar. Utgifter skulle också uppstå på grund av de verksamhetslokaländringar som föranleds av centraliseringen av summariska tvistemål. Dessa kostnader kan dock inte uppskattas som en kostnadspost separat från reformen av tingsrättsnätverket. Extra utgifter till följd av de lokalförändringar som centraliseringen av summariska tvistemål orsakar finansieras inom statsbudgeten och ramarna för justitieministeriets förvaltningsområde.

Även om en ökad användning av e-tjänster skulle minska statens utgifter inom justitieförvaltningen i enlighet med vad som anges ovan, skulle det även minska statens inkomster av domstolarnas prestationer. Antalet summariska tvistemål som 2016 anhängiggjorts i pappersform eller via e-post var 81 500. För ett tvistemål som anhängiggjorts genom en summarisk stämningsansökan och som avgjorts genom tredskodom eller genom dom efter medgivande och i samband med vilket uppgifterna om målet har sänts direkt till tingsrättens informationssystem tas ut en domstolsavgift på 65 euro. Om uppgifterna i stämningsansökan inte har sänts direkt till tingsrättens informationssystem, uppgår den domstolsavgift som ska tas ut till 86 euro. 2016 togs således ut sammanlagt 7 009 000 euro i domstolsavgifter för tredskodomar i mål som anhängiggjorts i pappersform eller per e-post. Om 80 % av dessa summariska stämningsansökningar i fortsättningen anhängiggörs direkt i e-tjänstsystemet, innebär detta att avgifterna för tredskodomar och således de inkomster staten får av dem minskar med 1 369 200 euro ($7\,009\,000 - (81\,500 \times 0,8 \times 65 + 81\,500 \times 0,2 \times 86)$). Domstolarnas utgifter täcks dock inte med de avgifter som tas ut för domstolsväsendets prestationer. Därför har de minskande inkomsterna ingen betydelse när domstolsväsendets verksamhet anpassas till besparingarna.

Det ska också beaktas att domstolsavgifterna i sista hand ska tas ut hos gäldenärerna. Gäldenärerna gynnas således direkt av den ökade kostnadseffektivitet som användningen av e-tjänster och centraliseringen för med sig.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Centraliseringen av summariska ärenden till ett begränsat antal tingsrätter påverkar verksamheten både vid de tingsrätter där summariska tvistemål inte längre behandlas efter reformen och vid de tingsrätter dit behandlingen av summariska tvisteärenden föreslås bli centraliserad.

Enligt 2 kap. i statstjänstemannalagen (750/1994) överförs tjänsterna och förflyttas tjänstemännen tillsammans med uppgifterna när uppgifterna överförs. Antalet tjänster som överförs och därmed även deras konsekvenser för personalen skulle vara betydande i synnerhet i de tingsrätter där summariska tvistemål inte längre kommer att behandlas. Kanslipersonalens storlek skulle minska jämfört med nuläget. I utredningen 52/2014 s. 101 bedöms att endast en liten del av sådan personal som behandlar summariska ärenden skulle vara redo att flytta över till en annan tingsrätt i samband med centraliseringen av summariska ärenden. Enligt det nu aktuella förslaget skulle flera tingsrätter än vad som föreslogs i utredningen behandla summariska tvistemål. Detta kan för sin del öka personalens villighet att flytta med arbetsuppgifterna. Däremot kan det anses klart att centraliseringen av summariska tvistemål åtminstone i övergångsskedet skulle inverka negativt på personalens välbefinnande i arbetet.

Det är svårt att bedöma reformens konsekvenser för personalens ställning på konkret nivå. Dessa frågor måste i praktiken lösas i ett samarbetsförfarande och andra förhandlingar med personalen.

Till de tingsrätter som behandlar summariska tvistemål måste fås ett tillräckligt antal anställda från de övriga tingsrätterna. Behovet av fler anställda gäller både kanslipersonalen och stämningmännen.

I utredningen 52/2014, s. 101, bedöms att en centralisering av summariska tvistemål inte skulle ha några konsekvenser för utbildningen av tingsnotarier som utför domstolspraktik. Med beaktande av att avgörandet av summariska tvistemål som kräver rättskipning ingår i uppgiftsbeskrivningen för tingsnotarier, kan man dock anta att uppgifterna skulle minska vid de tingsrätter där summariska tvistemål inte längre ska behandlas. Dessutom skulle en del av de summariska mål som blivit stridiga fortfarande behandlas av den domstol där de väcktes, vilket innebär att antalet mindre tvistemål vid andra domstolar minskar på motsvarande sätt. Systemet med domstolspraktik håller dock på att förändras. Inom ramen för verkställandet av reformen ska också bedömas vilka konsekvenser en centralisering av summariska tvistemål skulle ha för domstolspraktiken.

Delgivningen av en stämning i ett summariskt tvistemål skulle skötas av en stämningsman eller kanslipersonalen vid den tingsrätt som ska behandla ärendet om stämningen delges per post eller som elektroniskt meddelande. Om stämningen delges per telefon, görs det vanligen av en stämningsman. Om stämningen ska delges som stämningsmannadelgivning, delges den av en stämningsman vid den tingsrätt inom vars domkrets svaranden vistas. Konsekvenserna för personalen skulle alltså inte vara lika stora för stämningmännen som för kanslipersonalen, men om uppgifterna överförs kan det också bli aktuellt för stämningmännen att flytta över till de tingsrätter som behandlar summariska ärenden.

I takt med att antalet anställda ökar måste det också säkerställas att de tingsrätter som ska behandla summariska ärenden har tillräckliga lokaler. Som konstateras i avsnitt 4.1 är det dock svårt att uppskatta dessa kostnader separat från reformen av tingsrättsnätverket.

Elektronisk kommunikation föreslås vara den obligatoriska kanalen i summariska tvistemål för andra än fysiska personer som agerar i egen sak. Skyldigheten ska dock inte vara utan undantag. Om en stämningsansökan på grund av det yrkande eller grunderna för det yrkande som ingår i ansökan inte kan upprättas i den form som krävs för informationssystemet eller e-tjänsten, kan en stämningsansökan fortfarande skickas in till tingsrätten i pappersform eller som e-postbilaga. Om en stämningsansökan inte har sänts elektroniskt, även om detta skulle ha varit möjligt, lämnas den utan prövning. I tingsrätten ska således utredas om det av skäl i anknytning till den som upprättat stämningsansökan, det yrkande som anförs i stämningsansökan eller grunderna för yrkandet är befogat att pröva en summarisk stämningsansökan som sänts till tingsrätten i pappersform eller som bifogad e-postbilaga eller om den ska avvisas på grund av att den sänts in på fel sätt. Detta är en ny uppgift som åtminstone i början när reformen träder i kraft leder till mertidsarbete i kansliet. Beslut om att avvisa en stämningsansökan fattas av antingen en notarie eller en tingsdomare. Reformen skulle således öka även dessa personalgruppers arbete. I det här skedet är det inte möjligt att bedöma om centraliseringen förutsätter en utökning av antalet tjänster för tingsdomare i de domstolar till vilka summariska tvistemål centraliseras, och på motsvarande sätt en minskning av antalet tjänster i de tingsrätter där summariska tvistemål inte längre behandlas. Eventuella behov av ändringar ska bedömas i de årliga resultatförhandlingarna.

Förslagen som gäller delgivning skulle underlätta delgivningsförfarandet. Användningsområdet för telefondelgivning föreslås bli breddat. Även möjligheten att maskinellt underteckna ett delgivningsintyg som ska sändas till mottagaren skulle göra verksamheten smidigare.

De åtgärder som föreslås i propositionen gör tingsrätternas verksamhet effektivare. Om verksamheten blir effektivare innebär det i praktiken att samma mängd ärenden behandlas med en mindre personalstyrka. Om behandlingen av summariska tvistemål effektiviseras så som uppskattas i denna proposition, skulle detta i enlighet med kalkylerna ovan göra det möjligt att minska cirka 20 årsverken vid tingsrätterna. Behovet av att minska personal gäller främst den kanslipersonal som behandlar summariska tvistemål.

De föreslagna reformerna påverkar myndigheternas verksamhetsprocesser. De förutsätter att kanslipersonalen och stämningsmännen vid tingsrätterna får större sakkunskap om elektroniska kommunikationssystem. I synnerhet informationshantering och utbildningsuppgifter blir viktigare än tidigare. Även om en centralisering av behandlingen av summariska tvistemål och användningen av e-tjänster skulle öka verksamhetens effektivitet, ger de föreslagna reformerna även upphov till nya uppgifter. Den ökande användningen av e-tjänster kommer att öka behovet av stöd för informations- och kommunikationsteknik i tingsrättens verksamhet. Det skulle vara naturligt att den arbetskraft som frigörs flyttas över till nya uppgifter. Omstruktureringen förutsätter utbildning och en ändring av tjänsternas befattningsbeskrivningar så att de motsvarar de nya uppgifterna.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

En centralisering av behandlingen av summariska ärenden skulle göra tillvägagångssätten enhetligare, förbättra möjligheterna för en ändamålsenlig organisering av arbetet och göra behandlingen av ärenden snabbare. Enhetliga tillvägagångssätt skulle bättre än vad nu är fallet garantera tillgången till rättsskydd för både borgenären och gäldenärerna.

En ökad användning av e-tjänster skulle göra behandlingen av ärenden snabbare och minska domstolsavgiften för gäldenären.

4.4 Övriga konsekvenser

Reformen förpliktar näringsidkare att använda justitieförvaltningens e-tjänstsystem vid rättslig indrivning. Ändringen kan inte anses problematisk, eftersom en stor majoritet av de borgenärer som inte använder e-tjänstsystemet vid rättslig indrivning är antingen företag som bedriver yrkesmässig indrivning eller stora hyresvärdar. Skyldigheten att använda e-tjänster förutsätter inga ändringar i informationssystem, endast i arbetsformerna. Reformen kan därför anses leda till marginella konsekvenser för företag.

Propositionen kommer inte heller att ha några betydande konsekvenser för miljön. En ökning av användningen av e-tjänster minskar mängden handlingar i pappersform, vilket främjar en hållbar utveckling.

Genom lagstiftningsändringar eftersträvas effektivitetsvinster på så vis att antalet anställda vid tingsrätterna kan minskas. Minskningen gäller den kanslipersonal som behandlar summariska tvistemål och till största delen består av kvinnor. Förslagen påverkar därmed sysselsättningen bland kvinnor mer än bland män.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

5.1.1 Reformprogrammet för rättsvården för åren 2013—2025

Justitieministeriet tillsatte den 1 juni 2012 med stöd av regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering en delegation att bereda ett rättssäkerhetsprogram för att förkorta den totala längden på rättegångsprocesserna och förbättra kvaliteten på rättssäkerheten samt som sådant anpassningsprogram som förutsätts i statsrådets rambeslut för åren 2013—2016. Delegationen överlämnade sitt betänkande till justitieministeriet den 27 februari 2013. Betänkandet innehåller ett förslag till reformprogram för rättsvården tillsammans med sparmål för åren 2013—2025 (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 16/2013).

Som en åtgärd på medellång sikt förutsätts i punkt 14 i reformprogrammet för rättsvården att summariska tvistemål överförs antingen från tingsrätterna till utsökningsmyndigheterna eller centraliseras till högst tre tingsrätter. Enligt åtgärdsnoteringen ska systemet också ändras så att borgenären med en och samma elektroniska stämningsansökan kan ansöka om såväl utsökningsgrund som verkställighet av den.

Verkställigheten av reformprogrammet för rättsvården har tagits in som ett centralt s.k. hörnstensprojekt i handlingsplanen för genomförande av spetsprojekten och reformerna i det strategiska regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering (Regeringens publikationsserie 13/2015). Justitie- och arbetsminister Lindström preciserade i sitt program från den 17 augusti 2016 för utveckling av rättsvården ytterligare vilka åtgärder som ska vidtas för genomförande av reformprogrammet för rättsvården. I regeringsprogrammet och i justitie- och arbetsminister Lindströms program är digitaliseringen av myndighetsverksamhet ett mål i sig, men även ett medel för att uppnå andra mål. Digitalisering är ett genomgripande tema även i regeringens strategi.

Genomförande av reformprogrammet för rättsvården har fortsatt under justitieminister Häkkanens period.

5.1.2 Utredning om utvecklingen av behandlingen av summariska tvistemål

Justitieministeriet gav den 6 mars 2014 som uppdrag till ledande häradsfogde Timo Heikkinen och lagman Antti Savela att utreda möjligheterna att koncentrera behandlingen av summariska tvistemål i enlighet med reformprogrammet för rättsvården. Utredningen 52/2014 överlämnades till justitieministeriet den 30 september 2014. I utredningen föreslås att behandlingen av summariska tvistemål överförs till utsökningensmyndigheten samt att bevislig delgivning av handlingen om inledande slopas när det gäller kapitalkrav på högst 1 000 euro.

Justitieministeriet begärde utlåtande om utredningen från sammanlagt 58 myndigheter och organisationer, varav 51 lämnade utlåtande. Ett sammandrag av utlåtandena har sammanställts (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 39/2015). Remissvaren var delade. Av de 26 tingsrätter som lämnat utlåtande motsatte sig 19 en överföring av behandlingen av summariska ärenden till utsökningen. Vissa remissinstanser meddelade att de med stöd av utredningen varken kunde förorda eller motsätta sig förslaget. De som varit reserverade i sin inställning till förslaget bedömde att en överföring skulle försämra gäldenärens rättsskydd och förhöll sig skeptiskt till besparingarna av överföringen. De som understödde en överföring stödde motiveringarna i utredningen, även om behovet av en noggrann lagberedning lyftes fram i utlåtandena. Merparten av remissinstanserna motsatte sig slopandet av bevislig delgivning.

5.1.3 Arbetsgruppen för en centralisering av summariska tvistemål

Justitie- och arbetsminister Jari Lindström slog den 11 februari 2016 fast riktlinjer, enligt vilka ärendet ska drivas så att summariska tvistemål centraliseras till högst två tingsrätter inom varje hovrätts domkrets. Summariska mål skulle enligt dessa riktlinjer behandlas vid Birkalands, Egentliga Tavastlands, Kajanalands, Kymmenedalens, Uleåborgs och Österbottens och Östra Nylands tingsrätter. En plan för hur behandlingen ska centraliseras och var summariska mål ska behandlas ska dock preciseras i den fortsatta beredningen. Projektet skulle vara en del av reformen av tingsrättsnätverket.

Justitieministeriet tillsatte den 17 juni 2016 en arbetsgrupp att bereda förslaget till regeringens proposition med förslag till en ändring av lagstiftningen så att en centralisering av summariska tvistemål till ett begränsat antal tingsrätter möjliggörs. Lagstiftningen ska också möjliggöra överföring av en tredsakdom med anledning av en stämningsansökan direkt till utsökningen utan någon separat ansökan. I beredningsarbetet skulle tas hänsyn till systemet AIPA som är under utveckling och de möjligheter det kommer att föra med sig för en överföring av uppgifter mellan olika myndigheter. Arbetsgruppen skulle också lägga fram ett förslag till lagstiftning som förpliktar företag som bedriver yrkesmässig indrivning att använda tingsrättens och utsökningens elektroniska dataöverföringssystem i sin verksamhet. Arbetsgruppen skulle dessutom bedöma möjligheterna att utveckla bevislig delgivning samt möjligheterna att övergå till ett system där rättegångsavgiften i ett summariskt tvistemål ska betalas när ärendet inleds.

Förutom representanter för justitieministeriet har arbetsgruppen bestått av representanter för Vanda tingsrätt, Birkalands tingsrätt, Rättsregistercentralen, Riksfogdeämbetet, Suomen Perimistöimistojen Liitto ry, Finlands stämningsmän JHL rf och projektbyrån för AIPA-projektet. Arbetsgruppen lämnade sitt betänkande till justitieministeriet i januari 2017 (Centralisering av summariska tvistemål, Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 12/2017).

Arbetsgruppen föreslog i sitt betänkande att behandlingen av summariska tvistemål centraliseras till Birkalands tingsrätt, Egentliga Tavastlands tingsrätt, Kajanalands tingsrätt, Kymmenedalens tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Ålands tingsrätt, Österbottens tingsrätt och Östra Nylands tingsrätt. Arbetsgruppen utvärderade i sitt betänkande valet av tingsrätter endast utifrån tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna och hänvisade i övrigt till riktlinjerna.

Tingsrätternas domkretsar ska enligt förslaget följa landskapsindelningen och bestämmelser om domkretsarna ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Andra än fysiska personer som agerar i egen sak åläggs att lämna in stämningsansökan i ett summariskt tvistemål till tingsrättens informationssystem via justitieförvaltningens informationssystem eller webbaserade e-tjänst.

Det föreslogs att bestämmelserna om bevislig delgivning i rättegångsbalken och lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet ändras så att stämningen bevisligen kan delges som elektroniskt meddelande med stöd av ett allmänt samtycke till ett elektroniskt delgivningsförfarande som registreras av Befolkningsregistercentralen. Det föreslogs att telefondelgivning av stämning ska bli möjligt i alla summariska tvistemål.

Betänkandet var inte helt enhälligt. I betänkandet ingick en avvikande mening från Suomen Perimistöimistojen Liitto. Den avvikande meningen gäller förslaget på vilka tingsrätter som ska behandla summariska tvistemål. I den avvikande meningen anføres att summariska tvistemål även i fortsättningen ska behandlas vid Egentliga Finlands tingsrätt.

Justitieministeriet begärde yttrande om förslaget från 61 myndigheter, organisationer och sakkunniga. Sammanlagt 52 yttranden inkom. Ett sammandrag av yttrandena har sammanställts (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 27/2017).

5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

5.2.1 Remissvar

Förslaget till en centralisering av summariska tvistemål till de tingsrätter som anges i förslaget fick ett mycket delat mottagande. De som förordade centraliseringsförslaget stödde motiveringarna i betänkandet och ansåg att en centralisering skulle främja förenhetligandet av behandlingen, behandlingstiderna och avgörandepaxis samt öka effektiviteten och kompetensen. De remissinstanser som kritiserade förslaget ansåg åter att en centralisering av behandlingen av summariska tvistemål fysiskt till några verksamhetsställen inte leder till en effektivare verksamhet, enhetligare behandlingstider, kostnadsbesparingar och inte heller till bättre rättsskydd eller service för medborgarna. Däremot skulle en centralisering leda till merkostnader, en långvarig försämring av nivån på verksamheten, förlust av yrkesskicklig personal och äventyrande av en lika behandling av medborgarna och deras rättsskydd. De lokalinvesteringar som skulle krävas för centraliseringen ansågs också för stora sett till den nytta som möjligt uppnås.

De remissinstanser som varit kritiskt inställda till förslaget pekade också på många problem i anslutning till överföringen stridiga summariska ärenden till en enligt allmänna bestämmelser behörig tingsrätt. De processuella och praktiska problemen i anslutning till överföringen ansågs också visa på att en centraliseringslösning inte är genomförbar.

Arbetsgruppens beslut att ta med de tingsrätter som anges i uppdraget så att arbetsgruppen inte har tagit med några grunder varken för eller emot valen stötte på allmän kritik, likaså försla-

gen på behöriga tingsrätter. I yttrandena ansågs att om behandlingen ska centraliseras bör den centraliseras till tingsrätter där ärendena behandlas snabbt, effektivt och bra.

Mest kritik väckte förslaget att summariska tvistemål i Egentliga Finlands tingsrätt ska överföras till Egentliga Tavastlands tingsrätt. Remissinstanserna förhöll sig skeptiskt till att de språkliga rättigheterna för den svenskspråkiga delen av befolkningen ska tillgodoses vid Egentliga Tavastlands tingsrätt, som för närvarande är enspråkigt finsk. I yttrandena ansågs även att en överföring av summariska ärenden i Lapplands tingsrätt till Kajanalands tingsrätt som ändring skulle medföra problem med tanke på de samiskspråkigas rättigheter. Domareförbundet ansåg att arbetsgruppens förslag stred mot grundlagen när det gäller tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna. Problematiskt ansågs också förslaget att överföra samtliga summariska tvistemål i landskapet Nyland, totalt cirka 110 000 mål, till Östra Nylands nybildade tingsrätt.

Ändringsförslaget som gäller användningen av e-tjänster fick ett brett understöd. Endast Advokatförbundet motsatte sig tvånget att använda e-tjänster. Remissinstanserna har dock påpekat att ett tvång att använda e-tjänster förutsätter fungerande dataöverföringssystem.

Genomförandet av ändringarna som gäller bevislig delgivning understöddes. I yttrandena påpekades dock att fördelarna med ändringen åtminstone i början skulle vara ganska obetydliga. I en del av yttrandena har betonats statens ansvar att säkerställa att en medborgare som tar i bruk meddelandeförmedlingstjänsten förstår att han eller hon godkänner att t.ex. stämningsansökningar i såväl tvistemål, ansökningsärenden som brottmål i fortsättningen kan delges honom eller henne elektroniskt. Däremot ansågs inte reformen problematisk med tanke på tillgodoseendet av rättsskyddet, om en framgångsrik delgivning förutsätter kvittering av mottagaren. Finansministeriet förhöll sig reserverat till att bestämmelsen om vanlig elektronisk delgivning i lagen om elektronisk kommunikation inte skulle ändras.

Ett delat mottagande fick förtydligandet av att tidpunkten för ett ärende som anhängiggjorts genom en stämningsansökan som sänts direkt till tingsrättens informationshanteringssystem blir anhängigt vore först följande vardag, om stämningsansökan har inkommit efter tjänstetid. Särskilt problematiskt ansågs att det görs en ändring i en allmän lag, även om syftet var att förtydliga rättsläget endast i fråga om stämningsansökningar. Bland annat statsrådets biträdande justitiekansler ansåg att en eventuell ändring bör göras i rättegångsbalken.

5.2.2 Hur yttrandena har beaktats

En centralisering av summariska ärenden vann både understöd och stötte på motstånd. I yttrandena framfördes dock inga aspekter som inte skulle ha beaktats när betänkandet bereddes. Kritiken bygger i huvudsak på att de fördelar som kan fås genom en centralisering har bedömts på ett annat sätt än vad arbetsgruppen gjort, och på att konsekvensbedömningen inte har varit tillräckligt grundlig. I regeringspropositionen beaktas i mån av möjlighet de anmärkningar som framförts.

Mest kritik framfördes mot valet av de tingsrätter som föreslås vara behöriga och att valen inte motiveras i betänkandet.

Mot bakgrunden av remissyttrandena har förslaget ändrats bl.a. så att summariska tvistemål i Egentliga Finlands landskap även i fortsättningen ska behandlas i Egentliga Finland tingsrätt så som beskrivs i avsnitt 3.3.1. I avsnittet motiveras valen även i fråga om övriga tingsrätter.

Anmärkningarna som gäller en överföring av ett stridigt summariskt tvistemål har i propositionen beaktats så att behandlingen av ett stridigt ärende fortsätter i den domstol där det inlemts endast om båda parterna samtycker till det. I propositionen föreslås också att bestämmelsen

som gäller tidpunkten för när ett tvistemål blir anhängigt ändras i enlighet med biträdande justitiekanslerns förslag.

Med anledning av finansministeriets yttrande har den ändring i lagen om elektronisk kommunikation som föreslogs i betänkandet inte tagits med i regeringspropositionen. En ändring av bestämmelserna om elektronisk delgivning i lagen om elektronisk kommunikation har bedömts kräva fortsatt beredning.

I syfte att säkerställa svarandens rättsskydd föreslås inte att delgivningsbestämmelserna ändras så att det skulle krävas större aktivitet av svaranden att hämta handlingen.

I propositionen har också i övrigt gjort tekniska ändringar med stöd av de anmärkningar som framförts i remissvaren.

6 Samband med andra propositioner

I denna proposition föreslås att summariska tvistemål centraliseras till bland annat Östra Nylands tingsrätt. Propositionen hänför sig således till reformprojektet för tingsrättsnätverket. I riksdagens svar RSV 126/2017 rd på regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar (RP 270/2016 rd) godkändes förslaget till reform av tingsrättsnätverket. Vid den fortsatta beredningen ska sörjas för att lagen som stiftas med anledning av denna proposition är konsekvent med nätverksreformen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

5 kap. Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

1 §. Till 2 mom. fogas en ny mening, enligt vilken en stämningsansökan som har kommit in till tingsrättens kansli efter tjänstetid, anses ha kommit in följande vardag. Genom ändringen säkerställs att tidpunkten då ärendet inlett bestäms på samma grunder oberoende av om stämningsansökan har sänts till tingsrätten som vanligt brev, som e-postbilaga eller via ett elektroniskt informationssystem eller e-tjänsten.

3 §. I paragrafen definieras summariska tvistemål genom att begreppet tas in inom parentes i paragrafen. Tillägget är tekniskt och möjliggör användningen av begreppet summariskt tvistemål nedan i rättegångsbalken och vid behov i annan lagstiftning.

3 a §. I paragrafen åläggs andra fysiska personer än sådana som agerar i egen sak att lämna in stämningsansökningar i summariska tvistemål till tingsrätten elektroniskt via ett informationssystem eller e-tjänsten. Enligt 1 mom. ska skyldigheten att använda e-tjänster gälla juridiska personer, näringsidkare, fysiska personer som bedriver yrkesmässig indrivningsverksamhet samt rättegångsombud och rättegångsbiträden.

Juridiska personer är bland annat aktiebolag, bostadsaktiebolag, öppna bolag, kommanditbolag, stiftelser och registrerade föreningar. Största delen av de summariska stämningsansökningarna görs av juridiska personer. Detta gäller också S-ärenden som registreras manuellt. Med stöd av statistik från Rättsregistercentralen har ca 97 % av alla summariska stämningsansökningar som kommer in i pappersform eller som bifogad e-postbilaga gjorts av en juridisk person.

I momentet åläggs även andra än näringsidkare i bolagsform att använda e-tjänster. Sådana är t.ex. näringsidkare under firma. Även personer som bedriver yrkesmässig indrivningsverksamhet samt advokater och andra jurister som är rättegångsombud ska använda justitieförvaltningens informationssystem eller e-tjänst när de lämnar in en summarisk stämningsansökan till tingsrätten.

Enligt 15 kap. 2 § 4 mom. i rättegångsbalken får också andra jurister än de som avses i kapitlet vara rättegångsombud eller rättegångsbiträde i summariska tvistemål, förutsatt att personen i fråga är myndig, redbar och annars lämplig och skickad för uppdraget. Personen får inte heller vara försatt i konkurs och hans eller hennes handlingsbehörighet får inte ha begränsats. Även dessa personer ska vara skyldiga att använda e-tjänsten när de är rättegångsombud eller rättegångsbiträden. Om t.ex. kärandens syskon eller vän är ombud för personen, ska den summariska stämningsansökan lämnas in till tingsrätten via e-tjänsten. Att vara rättegångsombud innebär således alltid att man måste ha förmåga att använda e-tjänsten.

Endast när en fysisk person i egen sak upprättar en summarisk stämningsansökan får denne enligt bestämmelsen även lämna in den till tingsrätten i pappersform eller som e-postbilaga.

Om en aktör som är skyldig att använda e-tjänster lämnar in en summarisk stämningsansökan till tingsrätten i pappersform eller som bifogad e-postbilaga, ska tingsrätten direkt avvisa stämningsansökan. Tingsrätten uppmanar inte käranden att komplettera sitt käromål eller vidta

någon motsvarande åtgärd, utan beslutet om avvísning fattas med stöd av stämningensansökan utan att kändaren hörs. Beslutet baserar sig i praktiken på att en stämningensansökan inte uppfyller formkraven för inlämnande av ansökan. Bristen kan inte korrigeras genom en komplettering av stämningensansökan, och därför skulle det vara onödigt med hörande eller en kompletteringsuppmaning. I motiveringen till beslutet ska skälet till avvísningen konstateras, och informeras om hur en stämningensansökan i ett summariskt tvistemål ska lämnas in till tingsrätten. Beslutet fattas av en tingsdomare eller en notarie.

I synnerhet i början innan skyldigheten att använda e-tjänster blir allmänt känd kommer stämningensansökningar trots skyldigheten sannolikt i någon mån att skickas till tingsrätten i pappersform eller e-postbilagor. Det är möjligt att en del av dessa stämningensansökningar av misslag skickas i strid med formkraven. I en sådan situation skulle det vara oskäligt om kändaren var skyldig att betala normal domstolsavgift för beslutet att avvisa käromålet. Enligt 4 § 1 mom. i lagen om domstolsavgifter tas inte ut någon domstolsavgift om behandlingen av ett mål eller ärende upphör utan att stämning utfärdas på annan grund än den som nämns i 5 kap. 6 § i rättegångsbalken. Av bestämmelsen följer *e contrario* att när ett käromål avvisas utan att stämning utfärdas på en grund som avses i 5 kap. 6 § i rättegångsbalken tas en domstolsavgift för beslutet ut på vanligt sätt. Om ett käromål i ett summariskt tvistemål avvisas utan att stämning utfärdas på någon annan grund än en som avses i 5 kap. 6 § i rättegångsbalken, t.ex. därför att formkravet för skickandet av stämningensansökan inte har iakttagits, tas dock inte ut någon domstolsavgift för beslutet. Detta beror på att avvísningsbeslutet då fattas med stöd av 5 kap. 3 a § 1 mom. i rättegångsbalken istället för med stöd av 6 § i det kapitlet.

Enligt huvudregeln ska alla stämningensansökningar från kändare som är skyldiga att använda e-tjänster göras direkt i tingsrättens informationssystem antingen via ett informationssystem eller via e-tjänsten. Regeln skulle dock inte vara absolut. Liksom konstateras i avsnitt 3.3.2 i allmänna motiveringen finns det ärendegrupper som omfattas av yrkanden som inte ens som ostridiga kan göras som en ansökan via ett informationssystem eller som en webbaserad stämningensansökan via e-tjänsten. I vissa situationer måste det även fogas handlingar till en stämningensansökan, men när propositionen överlämnas är det inte ännu möjligt att foga handlingar till en ansökan via ett informationssystem eller till en webbaserad stämningensansökan. De finns dock planer på att ändra de informationssystem som används så att de motsvarar behoven i den nya lagstiftningen.

En bestämmelse om undantag föreslås i 2 mom. Enligt momentet avvisas en stämningensansökan inte, om ansökan på grund av yrkandet eller grunderna för yrkandet inte går att utforma på det sätt som krävs för ett informationssystem eller e-tjänsten. Om ett yrkande eller grunderna för yrkandet till kvalitet eller omfattning är sådant att en stämningensansökan inte kan upprättas i den form som förutsätts i 1 mom. i paragrafen, avvisas en stämningensansökan som lämnats i pappersform eller som bifogad e-postbilaga inte även om den skulle vara gjord av en kändare eller ett rättegångsombud som förpliktats att använda e-tjänster.

E-tjänsten möjliggör inte ännu för närvarande stämningensansökningar som gäller sådana valutafordringar eller yrkanden på kreditränta som är bundna vid två månaders euribor-ränta. Den stöder inte heller stämningensansökningar med fler än 100 yrkandeposter eller stämningensansökningar med fler än 800 rader motiveringar. Vräkningsstämningar som inte är förknippade med indrivning av fordran kan inte göras på ansökningsplattformen i e-tjänsten. Yrkanden som gäller nämnda fordringar eller enbart vräkning måste således oberoende av vem som upprättar stämningensansökan också i fortsättningen upprättas som en separat handling. Stämningensansökningar ska på sedvanligt sätt registreras i tingsrättens datasystem och inte avvisas.

Stämningensansökningar i vilka det samlas fordringar från flera olika borgenärer på en och samma gäldenär (kombinerade käromål) upprättas ofta säskilt. Kombinerade käromål kan för

närvarande göras både via ett informationssystem och e-tjänsten inom ramen för ovan nämnda tekniska begränsningar. Kombinerade käromål används i allmänhet av stora indrivningsbyråer. Användningen av kombinerade käromål är förenlig med god indrivningssed, eftersom de kostnader som gäldenären orsakas av rättslig indrivning då blir mindre än om det görs separata stämningsansökningar för fordringarna. För att målen i propositionen ska uppnås skulle det vara viktigt att kombinerade käromål i mån av möjlighet görs via ett informationssystem eller den webbaserade e-tjänsten. Om plattformen för stämningsansökningar i e-tjänsten ändå inte, t.ex. på grund av ett stort antal fordringar, medger ett enskilt kombinerat käromål, är detta en sådan grund som avses i 2 mom. för att stämningsansökan ska kunna lämnas in i pappersform eller som e-postbilaga.

Även om stämningsansökan i ett kombinerat käromål inte alltid kan göras inom ramen för användningen av e-tjänster är det inte så i fråga om alla kombinerade käromål. Samtidigt som det är viktigt att säkerställa att skyldigheten att använda e-tjänster inte leder till merkostnader för gäldenären måste det också säkerställas att de kombinerade käromålen inte blir en ärendegrupp som automatiskt lämnas utanför e-tjänster. För att maximera användningen av e-tjänster ska det finnas tillgång till entydig information om när en stämningsansökan för flera fordringar kan göras via den webbaserade e-tjänsten och i vilka ärenden man fortfarande måste upprätta stämningsansökan särskilt. Den myndighet som ansvarar för justitieförvaltningens informationssystem ska informera både tingsrätterna och allmänheten om användningsområdet och begränsningarna för e-tjänsten. Om anvisningarna är oklara och stämningsansökan har lämnats in som brev eller bifogad e-postbilaga till tingsrätten, ska stämningsansökan i princip prövas.

Liksom konstateras i avsnitt 3.3.2 är det inte ändamålsenligt att ålägga käranden att använda e-tjänster till att upprätta en stämningsansökan om det finns handlingar som måste fogas till stämningsansökan. Ett exempel på ett sådant ärende är ett käromål som gäller ett löpande skuldebrev. Enligt 3 kap. 14 § 3 mom. i rättegångsbalken ska ett löpande skuldebrev, en växel eller en check i original bifogas en stämningsansökan där yrkandet grundar sig på någon av de nämnda handlingarna.

Till stämningsansökningar fogas då och då sådana handlingar som det enligt lag inte är obligatoriskt att bifoga. Ett exempel på en sådan handling är rättegångsombudets fullmakt. Kärandens ombud behöver enligt 15 kap. 4 § 1 mom. i rättegångsbalken inte lämna in fullmakt till domstolen, om inte domstolen bestämmer något annat. Regeln är enligt 9 § 2 mom. i lagen om elektronisk kommunikation den samma när ärendet anhängiggörs elektroniskt. Om en summarisk stämningsansökan lämnas in till tingsrätten i pappersform med en bifogad fullmakt, ska stämningsansökan i princip avvisas, om det inte finns någon annan grund för undantag från principen om användningen av e-tjänster.

I många tingsrätter förutsätts att ett handelsregisterutdrag bifogas stämningsansökan när svaranden är ett företag, eller att avtalsvillkoren för ett snabbblån bifogas när skäligheten i ett yrkande som bygger på räntevillkoret i ett konsumentavtal ska bedömas. Om det i princip förutsätts bilagor, kan käranden inte förpliktas att väcka ett summariskt tvistemål elektroniskt. Här bör emellertid betonas att ett informationssystem eller e-tjänsten får användas för summariska stämningsansökningar även när bilagor bifogas en stämningsansökan eller det finns skäl att anta att tingsrätten begär att stämningsansökan kompletteras med en bifogad handling, t.ex. ett utdrag ur handelsregistret. Bilagorna kan på eget initiativ eller på begäran separat sändas in till tingsrätten som e-postbilaga eller per post. Till exempel en stämningsansökan som gäller en fordran på ett snabbblån kan göras elektroniskt via ett informationssystem eller e-tjänsten, och en eventuell kopia av låneavtalet kan lämnas in separat som e-postbilaga. Så görs också för närvarande, och avsikten är inte att genom förslaget ändra nuläget på denna punkt. I 2 mom. är målet endast att begränsa tvånget att använda e-tjänster. Om inlämnandet av en stämningsan-

sökan förutsätter två meddelanden från käranden, är det inte obligatoriskt att använda e-tjänster, men fortfarande möjligt och önskvärt.

Att en fysisk person gjort en stämningsansökan i egen sak är relativt lätt att konstatera utifrån stämningsansökans innehåll. Att det inte skulle ha varit möjligt att göra stämningsansökan i elektronisk form på grund av yrkandet eller grunderna för yrkandet är en sak som är svårare att bedöma. Det är uppenbart att skyldigheten att använda e-tjänster åtminstone i början kommer att orsaka mertidsarbete för både kärandena och tingsrätterna. Alla summariska stämningsansökningar som lämnats in i pappersform eller som bifogad e-postbilaga ska alltså undersökas särskilt för att utreda om den aktuella stämningsansökan på grund av yrkandet eller grunden för yrkandet eller kärandens person är sådan att den ska behandlas oavsett inlämningsätt eller om den ska avvisas med stöd av 1 mom. i den aktuella paragrafen. Om stämningsansökan avvisas ska käranden upprätta en ny elektronisk stämningsansökan.

I avsnitt 3.3.2 redogörs för anvisningarnas centrala ställning när det gäller att säkerställa ett fungerande system. Även om det är viktigt med exakta och aktuella anvisningar ska det dock samtidigt konstateras att allteftersom digitaliseringen av samhället och den offentliga förvaltningen går framåt blir det också enklare och vanligare att använda e-tjänster. Paragrafförslaget stöder en prioritering av e-tjänster vid väckandet av summariska tvistemål. Först när den elektroniska informationsöverföringskanalen inte motsvarar de behov som orsakas av särdragen i ett enskilt ärende ska andra sätt att sköta ärenden användas.

10 kap. Om forum i tvistemål

Exklusiva forum

17 a §. I paragrafen föreskrivs om behöriga tingsrätter i summariska mål. Enligt bestämmelsen ska Birkalands tingsrätt, Egentliga Finlands tingsrätt, Helsingfors tingsrätt, Kymmenedalens tingsrätt, Lapplands tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Ålands tingsrätt, Österbottens tingsrätt och Östra Nylands tingsrätt vara behöriga att pröva summariska tvistemål. Bestämmelser om domkretsindelningen för tingsrätter i summariska tvistemål utfärdas genom förordning av statsrådet. Förordningen finns som bilaga till propositionen.

Med summariska tvistemål avses alla de mål som räknas upp i 5 kap. 3 § i rättegångsbalken. Till följd av detta ska förutom fordringsanspråk på ostridiga fordringar även sådana mål som gäller återställande av besittning eller ett rubbat förhållande samt vräkning och som enligt käranden är ostridiga behandlas i en tingsrätt som är behörig att behandla summariska tvistemål.

Enligt förslaget är tingsrätternas behörighet att behandla summariska tvistemål ovillkorlig både i sak och regionalt. En ny paragraf som gäller domstolens behörighet placeras därför under mellanrubriken exklusiva forum i 10 kap.

Eftersom forumet ska vara exklusivt, prövar tingsrätten på tjänstens vägnar att talan har väckts vid den domstol som anges i lag. Om ett käromål har väckts vid någon annan tingsrätt än den som anges i lag, avvisar tingsrätten käromålet om inte tingsrätten med stöd av 10 kap. 22 § i rättegångsbalken överför ärendet till en annan tingsrätt. Enligt 1 mom. i den paragrafen ska tingsrätten, om den finner att den inte är behörig att pröva ett ärende, med kärandens samtycke överföra ärendet till en tingsrätt som är behörig. Tingsrätten behöver enligt 2 mom. dock inte överföra ärendet, om det inte utan svårigheter går att få reda på vilken tingsrätt som är behörig.

Om ett ärende har anhängiggjorts genom en summarisk stämningsansökan vid någon annan tingsrätt än en av dem som räknas upp i 17 a §, ska tingsrätten på eget initiativ avvisa ärendet, om käranden inte samtycker till att ärendet överförs till den behöriga tingsrätten. Eftersom överföring förutsätter kärandens samtycke, ska tingsrätten därmed innan ärendet överförs klarlägga kärandens ståndpunkt i ärendet. Kärandens samtycke ska ges i skriftlig form, antingen skriftligt eller som elektroniskt meddelande. Ärendet får inte överföras om inte käranden samtycker till det. Om käranden inte samtycker till överföringen, ska tingsrätten fatta ett beslut om avvisning. Käranden kan om denne så vill söka ändring i beslutet eller överväga att väcka ärendet i en annan tingsrätt.

En summarisk stämningsansökan ska antingen avvisas eller överföras även när tingsrätten i sig är behörig att behandla summariska tvistemål, men tingsrättens regionala behörighet är bristfällig. Om ett summariskt tvistemål har väckts i Lapplands tingsrätt mot en svarande med hemvist på Åland och det inte finns någon annan anknytning enligt 10 kap. i rättegångsbalken till domkretsen för Lapplands tingsrätt enligt förordningen, ska Lapplands tingsrätt med kärandens samtycke överföra ärendet till Ålands tingsrätt, som är behörig enligt 10 kap. 17 a § i rättegångsbalken och enligt den statsrådsförordning som ska utfärdas med stöd av den. Om käranden inte samtycker till överföring avvisas käromålet.

19 §. I paragrafen föreskrivs om parternas rätt att ingå avtal om behörig domstol och om begränsningar i rätten. Ett avtal om behörig domstol kan ingås innan en tvist har uppkommit eller efteråt. Rätten för en konsument, en arbetstagare eller den som yrkar på eller får underhållsbidrag att få ett ärende prövat av en domstol som anges i lagen får dock inte begränsas genom avtal, utom om avtalet har ingåtts efter tvistens uppkomst. Om den behöriga domstolen för behandlingen av ett ärende som anges i lag är exklusiv, kan emellertid inget annat avtalas om behörig domstol. Eftersom tingsrättens behörighet att behandla summariska tvistemål är exklusiv både i sak och regionalt, kan parterna i ett tvistemål inte avtala om något annat.

Sedvanliga avtal innehåller ofta en klausul om behörig domstol. Summariska tvistemål handlar ofta om försummelse av en avtalsförpliktelse, t.ex. betalning av köpesumma. När ett avtal ingås är det inte möjligt att förutsäga ett förfarande där ett eventuellt tvistemål behandlas i domstol. Gällande förbud mot att ingå avtal om behörig domstol anknyter till ett ärende som är föremål för en ansökan eller en tvist. När det gäller summariska ärenden baserar sig tingsrättens exklusiva behörighet dock på det förfarande där ärendet behandlas, inte på det ärende som är föremål för tvist. Om samma tvistemål behandlas i ett annat förfarande, dvs. i praktiken som ett omfattande tvistemål, är domstolens behörighet inte exklusiv.

För att klargöra förhållandet mellan bestämmelsen om exklusiva forum som gäller summariska tvistemål och avtal om behörig domstol fogas till 3 mom. en ny mening, enligt vilken ett avtal om behörig domstol inte beaktas, om ärendet behandlas och avgörs som ett summariskt tvistemål enligt 17 a §.

Bestämmelsen om avtal om behörig domstol är inte knuten till föremålet för tvisten, utan till det förfarande där tvistemålet behandlas. Om ett ärende som avses i 3 kap. 5 § i rättegångsbalken väcks genom en summarisk stämningsansökan, ska ärendet behandlas i den tingsrätt som anges i 10 kap. 17 a §. Tingsrättens exklusiva behörighet är dock bunden vid förfarandet. Om ärendet under behandlingens lopp t.ex. bestrids så att det inte kan avgöras genom tredskodom och ärendet därför ska behandlas som ett omfattande tvistemål, blir sedvanliga behörighetsbestämmelser tillämpliga. Likaså blir bestämmelsen om behörighet som bygger på ett avtal om behörig domstol tillämplig. Om ärendet bestrids kan parterna också särskilt avtala om behörig domstol, t.ex. så att ärendet behandlas i den tingsrätt där ärendet har väckts genom en summarisk stämningsansökan.

20 §. I paragrafen föreskrivs om att domstolens behörighet består när det sker förändringar i de omständigheter som ligger till grund för behörigheten medan rättegången pågår. Huvudregeln är att omständigheter som förändrats sedan ärendet väckts inte inverkar på domstolens behörighet.

Till paragrafen fogas ett nytt 2 *mom.* för summariska tvistemål. I momentet föreskrivs om att domstolen fortfarande är behörig att behandla summariska tvistemål i en situation där ett ärende som väckts genom en summarisk stämningsansökan bestrids, dvs. blir ett omfattande tvistemål. Om den tingsrätt som är behörig enligt 17 a § inte bifaller käromålet genom tredskodom eller genom dom efter medgivande och tingsrätten inte på någon annan grund är behörig att pröva målet, ska det överföras till den behöriga tingsrätten för behandling på det sätt som föreskrivs i 22 §.

Skyldigheten att överföra målet för behandling till en tingsrätt som är behörig på någon annan grund är dock inte absolut. Om båda parterna samtycker behöver ärendet inte överföras. Enligt bestämmelsen ska båda parterna uttryckligen samtycka till att behandlingen fortsätts i den domstol som är behörig i det summariska tvistemålet. Att svaranden inte har gjort en invändning om bristande behörighet hos tingsrätten när han eller hon första gången fört talan i målet, är inte ett sådant uttryckligt samtycke som grundar fortsatt behörighet.

Om målet bestrids ska båda parterna ges möjlighet att uttala sig om i vilken domstol målet ska behandlas. Om parterna inte samtycker till fortsatt behandling av målet i den behöriga tingsrätten enligt 17 a §, ska ärendet med stöd av 22 § 1 mom. överföras till den tingsrätt som är behörig enligt lagen eller avtalet om behörig domstol.

21 §. I 2 *mom.* föreskrivs om avvísning av ett ärende när ett ärende som med stöd av bestämmelsen om exklusivt forum ska behandlas i en specifik tingsrätt har väckts i någon annan domstol. Till momentet fogas en hänvisning till den nya 17 a §, som innehåller en bestämmelse om domstolens behörighet att pröva ett summariskt tvistemål.

11 kap. Om delgivning i rättegång

3 §. Till 1 *mom.* fogas en ny 3 *punkt*, enligt vilken delgivning kan göras genom att handlingen sänds till parten som ett elektroniskt meddelande enligt vad som föreskrivs i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.

I 1 mom. föreskrivs om på vilka sätt en handling kan delges parten. I 18 § i lagen om elektronisk kommunikation föreskrivs om när och hur en handling bevisligen får delges en part som ett elektroniskt meddelande. I princip kan en handling redan nu delges i enlighet med 18 § i lagen om elektronisk kommunikation utan att 3 § 1 mom. ändras. Lagen om elektronisk kommunikation kompletterar annan lagstiftning och enligt 18 § får en handling som enligt lag ska sändas med post mot mottagningsbevis eller delges bevisligen på annat sätt med partens samtycke delges också som ett elektroniskt meddelande på det sätt som avses i paragrafen. Rättegångshandlingar, t.ex. stämningsansökningar, har dock inte i allmänna domstolar delgetts på det sätt som avses i 18 § i den aktuella lagen. Vidare föreskrivs särskilt i 11 kap. 3 § 3 mom. i rättegångsbalken om möjligheten att delge en sådan handling som avses i 1 mom. 2 punkten som ett elektroniskt meddelande. Förhållandet mellan bestämmelsen i rättegångsbalken och 18 § i lagen om elektronisk kommunikation är således i viss mån oklart.

Genom att bevislig elektronisk delgivning tas in som en egen punkt i förteckningen över delgivningssätt i 1 mom. skulle det förtydligas att bevislig elektronisk delgivning som delgivningssätt jämföras med de övriga bevisliga delgivningssätt som räknas upp i momentet. Rent

lagstiftningstekniskt motsvarar lösningen 3 kap. 41 § 1 mom. i utsökningsbalken. I 5 punkten i förteckningen över bevisliga delgivningssätt enligt det aktuella momentet nämns särskilt delgivning i enlighet med 18 § i lagen om elektronisk kommunikation.

Även om elektronisk delgivning tas in som ett delgivningssätt i 1 mom. föreslås inte att det gällande 3 mom. som handlar om elektronisk delgivning ska ändras. Det aktuella momentet kompletterar endast 1 mom. 2 punkten och blir således tillämpligt endast när det kan antas att mottagaren får del av handlingen och inom utsatt tid återsänder delgivningsintyget. Formkraven för elektronisk delgivning i momentet är flexibla än kraven i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation, och att stryka momentet skulle kunna leda till att möjligheten att delge en handling som ett elektroniskt meddelande skulle vara mera begränsad än den nuvarande. Paragrafens 3 mom. tillåter att en handling delges t.ex. som telefax (se RP 123/2009 rd, s. 17), medan åter lagen om elektronisk kommunikation uttryckligen förbjuder användningen av telefax. Att hålla kvar momentet utan ändringar främjar delgivning av handlingar som ett elektroniskt meddelande.

3 b §. I paragrafen föreskrivs om delgivning per telefon. Paragrafens *1 mom.* ändras så att även en stämning i ett summariskt tvistemål som gäller något annat än en fordran kan delges per telefon.

Det föreslås att *3 mom.* ändras så att det intyg över delgivning per telefon som ska sändas till mottagaren får undertecknas maskinellt på det sätt som föreskrivs i 20 § 1 mom. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet. Enligt nuvarande praxis ska det exemplar av delgivningsintyget som ges till mottagaren undertecknas för hand även när det sänds som en e-brev eller som ett elektroniskt meddelande till den post- eller e-postadress som mottagaren uppgett. Det undertecknade intyget ska då skannas och sändas till mottagaren eller som bifogad e-postbilaga till den som förmedlar e-brevet. Enligt förslaget ska det exemplar som sänds till mottagaren kunna undertecknas maskinellt, och det undertecknade delgivningsintyget måste inte skannas och bifogas stämningsansökan separat. Det exemplar av delgivningsintyget som blir kvar i domstolshandlingarna ska dock fortfarande undertecknas för hand även om det exemplar som har sänts till mottagaren har undertecknats maskinellt.

2 Närmare bestämmelser

Som bilaga till propositionen finns ett utkast till statsrådets förordning om tingsrätternas domkretsar i summariska tvistemål. Förordningen utfärdas med stöd av 10 kap. 17 a § i rättegångsbalken.

3 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft samtidigt som lagstiftningen som gäller en reform av tingsrättsnätverket eller så fort som möjligt efter att den lagstiftningen har trätt i kraft.

I propositionen föreslås att summariska tvistemål centraliseras till bland annat Östra Nylands tingsrätt. Avsikten är dock inte att centralisera summariska tvistemål till Östra Nylands tingsrätt så som den är i dag. Ikraftträdandet av den föreslagna lagstiftningen förutsätter därför att lagstiftningen som gäller en reform av tingsrättsnätverket är i kraft när den lagstiftning som föreslås i denna proposition träder i kraft eller att den förstnämnda lagstiftningen träder i kraft samtidigt som den lagstiftning som föreslås i denna proposition.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter bör vidtas före ikraftträdandet.

I det första lagförslaget föreslås ingå en övergångsbestämmelse. På ärenden som enligt bestämmelsen anhängiggjorts innan lagen träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. 11 kap. 3 och 3 b § i rättegångsbalken tillämpas dock även på ärenden som är anhängiga i domstol när lagen träder i kraft. Bestämmelsen leder till att ändringarna som gäller delgivning blir genast tillämpliga. Således kan det skickas ett maskinellt undertecknat delgivningsintyg till svaranden om delgivning per telefon, även om ärendet redan är anhängigt när lagen träder i kraft.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

4.1 Likabehandling

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Bestämmelsen anger förutom det traditionella kravet på rättslig jämlikhet också en tanke om faktisk jämställdhet. Den innefattar ett förbud mot godtycke och ett krav på enahanda bemötande i likadana fall. Den allmänna klausulen om likabehandling gäller också lagstiftaren. Vissa personer eller persongrupper får inte godtyckligt särbehandlas vare sig positivt eller negativt genom lag. Klausulen kräver ändå inte att alla ska behandlas lika i alla förhållanden, om inte de förhållanden som inverkar på saken är likadana. Likvärdighetsaspekterna har betydelse både då man beviljar någon förmåner och rättigheter och då man ålägger någon skyldigheter genom lag. Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att inga skarpa gränser för lagstiftarens prövning kan härledas ur principen om likabehandling när en lagstiftning som avspeglar den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas. Det väsentliga är om det är möjligt att motivera särbehandlingen i varje enskilt fall på ett sätt som är godtagbart med hänsyn till systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna. Utskottet har i olika sammanhang ur bestämmelserna om likabehandling i grundlagen härlett kravet att särbehandlingen inte får vara godtycklig eller bli oskäligen (se t.ex. GrUU 7/2014 rd, s. 5—6, GrUU 11/2012 rd, s. 2, GrUU 37/2010 rd, s. 3, GrUB 11/2009 rd, s. 2, GrUU 18/2006 rd, s. 2).

Den allmänna jämlikhetsbestämmelsen kompletteras av diskrimineringsförbudet i 6 § 2 mom. i grundlagen, enligt vilket ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas utifrån de särskiljande grunder som nämns i bestämmelsen eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

I propositionen föreslås det en skyldighet att anhängiggöra ett summariskt tvistemål elektroniskt direkt i domstolarnas informationssystem. Skyldigheten ska gälla juridiska personer, näringsidkare, fysiska personer som bedriver yrkesmässig indrivningsverksamhet samt rättegångsombud och rättegångsbiträden. Stämningsansökningar som lämnas in på något annat sätt avvisas. Skyldigheten att använda e-tjänster utsträcker sig dock inte till en fysisk person som agerar i egen sak.

Den likabehandling som tryggas i grundlagen utsträcker sig i princip endast till fysiska personer. Eftersom största delen av kärandena i summariska tvistemål är juridiska personer, är skyldigheten att använda e-tjänster i princip endast i viss utsträckning betydelsefull med tanke på uppnåendet av likställighetsprincipen. Vissa käranden som omfattas av skyldigheten att använda e-tjänster är dock fysiska personer eller juridiska personer med en ställning som kan jämföras med en fysisk person. En fysisk person kan bedriva näringsverksamhet t.ex. under firma, och då är han eller hon näringsidkare, kärande kan vara ett aktiebolag med en ägare eller ett kommanditbolag med bara en ansvarig bolagsman. Det kan anses att den föreslagna lagstiftningen ställer ovan nämnda fysiska personer som agerar i egen sak i en mindre gynnsam ställning, även om deras ställning i praktiken ligger väldigt nära en fysisk person.

Syftet med regeringens proposition är att utöka användningen av e-tjänster i summariska tvistemål och på så vis göra behandlingen av sådana ärenden smidigare och mer kostnadseffektiva för såväl parterna som myndigheterna. I dagens läge kan näringsidkare, professionella hyresvärdar, disponenter och rättegångsombud förutsättas kunna agera i en webbmiljö. Särskilt med beaktande av att justitieförvaltningens e-tjänst är användarvänlig och därför inte kräver några specialkunskaper, kan bestämmelsen om att användningen av e-tjänsten ska vara obligatorisk i yrkesmässig rättslig indrivning eller i sådan som sker inom ramen för näringsverksamheten inte anses vara en oskälig åtgärd och inte heller till den delen strida mot likabehandlingsprincipen.

4.2 Språkliga rättigheter

Bestämmelser om språkliga rättigheter finns i 17 § i grundlagen. Finlands nationalspråk är finska och svenska. I 17 § 2 mom. i grundlagen tryggas vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk. Rätten att använda sitt eget språk och få expeditioner på det språket utsträcker sig dock inte direkt med stöd av grundlagen som en ovillkorlig rätt till myndigheterna i enspråkiga kommuner och andra samhällen med självstyrelse, utan förutsätter reglering genom vanlig lag. Bestämmelser om tryggnad av rättigheter som gäller användningen av nationalspråken utfärdas i språklagen.

En domstol är med stöd av 6 § i språklagen tvåspråkig, om dess domkrets omfattar kommuner som har olika språk eller minst en tvåspråkig kommun. Enligt 10 kap. 10 § i domstolslagen (673/2016) ska det vid de tvåspråkiga tingsrätterna för att trygga de språkliga rättigheterna finnas ett tillräckligt antal tingsdomartjänster för vilka det av dem som utnämns till tjänsterna krävs utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningsminoritetens språk inom domkretsen samt nöjaktiga muntliga och skriftliga kunskaper i majoritetens språk. I propositionens förslag om behöriga tingsrätter beaktas tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna så att summariska tvistemål i tvåspråkiga kommuner behandlas i tvåspråkiga tingsrätter.

Grundlagen innehåller inga bestämmelser om grunderna för domkretsindelningen för domstolar. I 122 § i kap. 11 som gäller ordnandet av statsförvaltningen föreskrivs dock allmänt om den administrativa indelningen. Enligt 1 mom. ska när förvaltningen organiseras en indelning i sinsemellan förenliga områden eftersträvas så att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 67/2014 rd, s. 14 fört fram att om en administrativt fungerande områdesindelning kan fastställas på flera alternativa sätt, kräver skyldigheten att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna att det alternativ väljs som bäst tillgodoser de grundläggande språkliga rättigheterna. I det utkast till statsrådets förordning om tingsrätternas domkretsar som har bifogats propositionen eftersträvas en så fungerande administrativ indelning som möjligt i summariska tvistemål.

I 17 § 3 mom. i grundlagen hänvisas till samernas rätt att använda sitt eget språk hos myndigheterna. Bestämmelser om saken ingår i samiska språklagen (1086/2003). En same har enligt 2 och 4 § i samiska språklagen rätt att i egen sak eller i en sak där han eller hon hörs använda samiska hos den domstol till vars domkrets någon av kommunerna i samernas hembygdsområde hör.

I propositionen föreslås att summariska tvistemål i landskapet Lappland fortfarande ska behandlas i domkretsen för Lapplands tingsrätt. På så vis säkerställs att reformen inte har en försämrande inverkan på samernas språkliga rättigheter.

4.3 Rättsskydd

I 21 § i grundlagen tryggas rätten till en rättvis rättegång. Enligt 21 § 1 mom. har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättsskipningsorgan. Offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning ska enligt 2 mom. tryggas genom lag. Grundlagen hindrar dock inte att man lagstiftar om mindre undantag från garantierna för en rättvis rättegång så länge undantagen inte rubbar rättsskyddsgarantiernas ställning som huvudregel eller äventyrar individens rätt till rättvis rättegång (se RP 309/1993 rd, s. 74, GrUU 68/2014 rd s. 2—3, GrUU 33/2012 rd, s. 3, GrUU 10/2012 rd, s. 5).

Enligt propositionen ska en stämningsansökan i ett summariskt tvistemål sändas elektroniskt till tingsrättens datasystem, för att tingsrätten ska pröva ärendet. Stämningsansökningar som lämnas in på något annat sätt avvisas. Skyldigheten att använda e-tjänsten ska inte gälla fysiska personer som agerar i egen sak eller sådana stämningsansökningar i ett summariskt tvistemål som av orsaker i anknytning till yrkandet eller grunderna för yrkandet inte kan inledas elektroniskt.

Enligt 5 kap. 1 § 1 mom. i rättegångsbalken väcks talan i tvistemål genom en skriftlig stämningsansökan. Enligt förslaget i propositionen ska en skriftlig stämningsansökan i ett summariskt tvistemål göras via ett informationssystem eller e-tjänsten. Propositionen begränsar därmed på vilka sätt en skriftlig stämningsansökan kan upprättas och lämnas till domstolen. Begränsningen äventyrar dock inte individens rätt att få sitt ärende behandlat av domstolen, eftersom skyldigheten att använda e-tjänsten inte utsträcker sig till fysiska personer som agerar i egen sak. Näringsidkare och andra professionella aktörer har de förutsättningar som behövs för att använda justitieförvaltningens elektroniska system och skyldigheten att använda e-tjänsten äventyrar därför inte rätten till en rättvis rättegång. Användningen av e-tjänsten skulle påskynda behandlingen av ärenden och vara kostnadseffektiv för såväl borgenären, gäldenären och domstolen, och det kan därmed anses att skyldigheten att använda e-tjänster i det stora hela främjar en rättvis rättegång.

4.4 Lagstiftningsordning

Regeringen anser att propositionen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. I propositionen föreslås dock ändringar i bestämmelserna som gäller anhängiggörande av ett summariskt tvistemål. Ändringarna gäller den grundlagsfästa rätten till rättvis rättegång. Därför är det önskvärt att propositionen förs till riksdagens grundlagsutskott.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 5 kap. 1 § 2 mom. och 3 §, 10 kap. 19 § 3 mom. och 21 § 2 mom., 11 kap. 3 § 1 mom. och 3 b §, sådana de lyder, 5 kap. 1 § 2 mom. i lag 1052/1991 och 3 § i lag 595/1993, 10 kap. 19 § 3 mom. och 21 § 2 mom. i lag 135/2009, 11 kap. 3 § 1 mom. i lag 440/2011 och 3 b § i lag 362/2010, samt
fogas till 5 kap. en ny 3 a §, till 10 kap. en ny 17 a § och till 10 kap. 20 §, sådan den lyder i lag 135/2009, ett nytt 2 mom. som följer:

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

1 §

Målet blir anhängigt och förberedelsen inleds då stämningsansökan har kommit till kansliet. Om stämningsansökan har kommit in efter tjänstetid, anses den ha kommit in följande vardag.

3 §

Om målet gäller

- 1) en fordran på ett visst belopp,
- 2) återställande av besittning eller ett rubbat förhållande, eller
- 3) vräkning

och käranden meddelar att han anser att saken inte är tvistig (*summariskt tvistemål*), behöver som grund för yrkandet endast de omständigheter nämnas som yrkandet omedelbart grundar sig på. Då behöver inte heller sådana bevis uppges som avses i 2 § 1 mom. 3 punkten. I stämningsansökan ska dock exakt individualiseras det avtal, den förbindelse eller något annat skriftligt bevis som käranden önskar åberopa.

3 a §

En juridisk person, en näringsidkare, en fysisk person som yrkesmässigt bedriver inrättningsverksamhet samt ett rättegångsombud och ett rättegångsbiträde ska lämna in stämningsansökan i ett summariskt tvistemål till tingsrätten i elektronisk form via ett informationssystem eller e-tjänsten. En stämningsansökan som har lämnats in på något annat sätt ska avvisas.

En stämningsansökan ska dock inte avvisas med stöd av 1 mom., om ansökan på grund av yrkandet eller grunderna för yrkandet inte kan utformas på det sätt som informationssystemet eller e-tjänsten förutsätter.

10 kap.

Om forum i tvistemål

Exklusiva forum

17 a §

Birkalands tingsrätt, Egentliga Finlands tingsrätt, Helsingfors tingsrätt, Kymmenedalens tingsrätt, Lapplands tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Ålands tingsrätt, Österbottens tingsrätt och Östra Nylands tingsrätt är behöriga att pröva summariska tvistemål. Bestämmelser om tingsrätternas domkretsar i dessa mål utfärdas genom förordning av statsrådet.

19 §

Avtal om behörig domstol får inte ingås i ärenden som avses i 11—17 §. Om ett ärende behandlas och avgörs som ett i 17 a § avsett summariskt tvistemål, ska ett avtal om behörig domstol inte beaktas.

20 §

Om den tingsrätt som är behörig enligt 17 a § inte bifaller käromålet genom en tredskodom eller genom dom efter medgivande och denna tingsrätt inte på någon annan grund är behörig att pröva målet, ska målet på det sätt som föreskrivs i 22 § överföras för behandling till den tingsrätt som är behörig. Om parterna uttryckligen samtycker till det, kan tingsrätten avstå från att överföra ärendet.

21 §

Om ett ärende som avses i 11—17 eller 17 a § har inletts vid någon annan tingsrätt än en sådan som anges i lagen, ska tingsrätten självmant avvisa ärendet, om inte den överför det till en annan tingsrätt med stöd av 22 §.

11 kap.

Om delgivning i rättegång

3 §

När domstolen eller en åklagare har hand om delgivningen verkställs den genom att handlingen sänds till parten

- 1) med posten mot mottagningsbevis,
- 2) som brev, om det kan antas att mottagaren får del av handlingen och inom utsatt tid åter-sänder delgivningskvittot, eller
- 3) som ett elektroniskt meddelande på det sätt som föreskrivs i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003).

3 b §

När domstolen har hand om delgivningen kan den verkställas också så att innehållet i den handling som ska delges berättas för mottagaren per telefon (*telefondelgivning*). En stämning kan dock inte delges per telefon i andra än i 5 kap. 3 § avsedda mål.

Telefondelgivning kan verkställas, om den är lämplig med hänsyn till handlingens omfattning och art och om mottagaren tveklöst per telefon får del av handlingen och förstår innebörden av delgivningen.

Per telefon ska mottagaren delges uppgifter om det mål som handlingen gäller, yrkandet eller skyldigheten och dess huvudsakliga grund, fristen och vitet samt övriga motsvarande behövliga omständigheter. En handling som delgetts per telefon ska utan dröjsmål sändas som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett, om detta inte av särskilda skäl är uppenbart obehövligt. Telefondelgivningen verkställs av stämningsmannen eller en tjänsteman vid domstolen i fråga. Över delgivningen ska det utfärdas ett intyg med iakttagande av 17 § 1 mom. i tillämpliga delar och en kopia av intyget ska utan dröjsmål sändas till mottagaren som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett. Det exemplar av delgivningsintyget som sänds till mottagaren får undertecknas maskinellt på det sätt som föreskrivs i 20 § 1 mom. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Lagens 11 kap. 3 och 3 b § tillämpas dock även på ärenden som är anhängiga vid domstol vid ikraftträdandet av denna lag.

Helsingfors den 19 december 2017

Statsminister

Juha Sipilä

Justitieminister Antti Häkkinen

Lag

om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 5 kap. 1 § 2 mom. och 3 §, 10 kap. 19 § 3 mom. och 21 § 2 mom., 11 kap. 3 § 1 mom. och 3 b §, sådana de lyder, 5 kap. 1 § 2 mom. i lag 1052/1991 och 3 § i lag 595/1993, 10 kap. 19 § 3 mom. och 21 § 2 mom. i lag 135/2009, 11 kap. 3 § 1 mom. i lag 440/2011 och 3 b § i lag 362/2010, samt
fogas till 5 kap. en ny 3 a §, till 10 kap. en ny 17 a § och till 10 kap. 20 §, sådan den lyder i lag 135/2009, ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

1 §

1 §

Målet blir anhängigt och förberedelsen inleds då stämningsansökan har kommit till kansliet.

Målet blir anhängigt och förberedelsen inleds då stämningsansökan har kommit till kansliet. *Om stämningsansökan har kommit in efter tjänstetid, anses den ha kommit in följande vardag.*

3 §

3 §

Om målet gäller
1) en fordran på ett visst belopp,
2) återställande av besittning eller ett rubbat förhållande, eller
3) vräkning
och käranden meddelar att han anser att saken inte är tvistig, behöver som grund för yrkandet *nämnas* endast de omständigheter som yrkandet omedelbart grundar sig på. Då behöver inte heller *uppges* sådana bevis som nämns i 2 § 1 mom. 3 punkten. I stämningsansökan ska dock exakt individualiseras det avtal, den förbindelse eller något annat skriftligt bevis som käranden önskar åberopa.

Om målet gäller
1) en fordran på ett visst belopp,
2) återställande av besittning eller ett rubbat förhållande, eller
3) vräkning
och käranden meddelar att han anser att saken inte är tvistig (*summariskt tvistemål*), behöver som grund för yrkandet endast *nämnas* de omständigheter som yrkandet omedelbart grundar sig på. Då behöver inte heller sådana bevis *uppges* som *avses* i 2 § 1 mom. 3 punkten. I stämningsansökan ska dock exakt individualiseras det avtal, den förbindelse eller något annat skriftligt bevis som käranden önskar åberopa.

(ny)

3 a §

*En juridisk person, en näringsidkare, en fysisk person som yrkesmässigt bedriver in-
drivningsverksamhet samt ett rättegångsombud och ett rättegångsbiträde ska lämna in*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

stämningsansökan i ett summariskt tvistemål till tingsrätten i elektronisk form via ett informationssystem eller e-tjänsten. En stämningsansökan som har lämnats in på något annat sätt ska avvisas.

En stämningsansökan ska dock inte avvisas med stöd av 1 mom., om ansökan på grund av yrkandet eller grunderna för yrkandet inte kan utformas på det sätt som informationssystemet eller e-tjänsten förutsätter

10 kap.

Om forum i tvistemål

Exklusiva forum

(ny)

17 a §

Birkalands tingsrätt, Egentliga Finlands tingsrätt, Helsingfors tingsrätt, Kymmenedals tingsrätt, Lapplands tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Ålands tingsrätt, Österbottens tingsrätt och Östra Nylands tingsrätt är behöriga att pröva summariska tvistemål. Bestämmelser om tingsrätternas domkretsar i dessa mål utfärdas genom förordning av statsrådet.

19 §

Avtal om behörig domstol får inte ingås i ärenden som avses i 11—17 §.

19 §

Avtal om behörig domstol får inte ingås i ärenden som avses i 11—17 §. Om ett ärende behandlas och avgörs som ett i 17 a § avsett summariskt tvistemål, ska ett avtal om behörig domstol inte beaktas.

20 §

(ny)

20 §

Om den tingsrätt som är behörig enligt 17 a § inte bifaller käromålet genom en tredskodom eller genom dom efter medgivande och denna tingsrätt inte på någon annan grund är behörig att pröva målet, ska målet på det sätt som föreskrivs i 22 § överföras för behandling till den tingsrätt som är behörig. Om parterna uttryckligen samtycker till det, kan tingsrätten avstå från att överföra ärendet.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

21 §

21 §

Om ett ärende som avses i 11—17 § har inletts vid någon annan tingsrätt än en sådan som anges i lagen, ska tingsrätten självant avvisa ärendet, om inte den överför det till en annan tingsrätt med stöd av 22 §.

Om ett ärende som avses i 11—17 eller 17 a § har inletts vid någon annan tingsrätt än en sådan som anges i lagen, ska tingsrätten självant avvisa ärendet, om inte den överför det till en annan tingsrätt med stöd av 22 §.

11 kap.

Om delgivning i rättegång

3 §

3 §

Då domstolen eller en åklagare har hand om delgivningen, verkställs den genom att handlingen sänds till parten

När domstolen eller en åklagare har hand om delgivningen, verkställs den genom att handlingen sänds till parten

- 1) med posten mot mottagningsbevis, eller
- 2) som tjänstebrev, om det kan antas att mottagaren får del av handlingen och inom utsatt tid återsänder delgivningskvittot.

- 1) med posten mot mottagningsbevis,
- 2) som *brev*, om det kan antas att mottagaren får del av handlingen och inom utsatt tid återsänder delgivningskvittot, *eller*
- 3) *som ett elektroniskt meddelande på det sätt som föreskrivs i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003).*

3 b §

3 b §

När domstolen har hand om delgivningen kan den verkställas också så att innehållet i den handling som ska delges berättas för mottagaren per telefon (*telefondelgivning*). En stämning kan dock inte delges per telefon i andra än i 5 kap. 3 § 1 punkten avsedda mål.

När domstolen har hand om delgivningen kan den verkställas också så att innehållet i den handling som ska delges berättas för mottagaren per telefon (*telefondelgivning*). En stämning kan dock inte delges per telefon i andra än i 5 kap. 3 § avsedda mål.

Telefondelgivning kan verkställas, om den är lämplig med hänsyn till handlingens omfattning och art och om mottagaren tveklöst per telefon får del av handlingen och förstår innebörden av delgivningen.

Telefondelgivning kan verkställas, om den är lämplig med hänsyn till handlingens omfattning och art och om mottagaren tveklöst per telefon får del av handlingen och förstår innebörden av delgivningen.

Per telefon ska mottagaren delges uppgifter om det mål som handlingen gäller, yrkandet eller skyldigheten och dess huvudsakliga grund, fristen och vitet samt övriga motsvarande behövliga omständigheter. En handling som delgetts per telefon ska utan dröjsmål sändas som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett, om detta inte av särskilda skäl är uppenbart obehövligt. Telefondelgivningen verkställs av stämningsmannen eller en tjänsteman vid domstolen i fråga. Över delgivningen ska utfärdas ett intyg med iakttagande av 17 § 1 mom. i tillämpliga delar och en kopia

Per telefon ska mottagaren delges uppgifter om det mål som handlingen gäller, yrkandet eller skyldigheten och dess huvudsakliga grund, fristen och vitet samt övriga motsvarande behövliga omständigheter. En handling som delgetts per telefon ska utan dröjsmål sändas som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett, om detta inte av särskilda skäl är uppenbart obehövligt. Telefondelgivningen verkställs av stämningsmannen eller en tjänsteman vid domstolen i fråga. Över delgivningen ska utfärdas ett intyg med iakttagande av 17 § 1 mom. i tillämpliga delar och en kopia

Gällande lydelse

av intyget utan dröjsmål sändas till mottagaren som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett.

Föreslagen lydelse

av intyget *ska* utan dröjsmål sändas till mottagaren som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett. *Det exemplar av delgivningsintyget som sänds till mottagaren som elektroniskt meddelande får undertecknas maskinellt på det sätt som föreskrivs i 20 § 1 mom. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Lagens 11 kap. 3 och 3 b § tillämpas dock även på ärenden som är anhängiga vid domstol vid ikraftträdandet av denna lag.

Statsrådets förordning

om tingsrätternas domkretsar i summariska tvistemål

I enlighet med statsrådets beslut föreskrivs med stöd av 10 kap. 17 a § i rättegångsbalken, sådan paragrafen lyder i lag (/), som följer:

1 §

Domkretsarna i summariska tvistemål för de tingsrätter som avses i 10 kap. 17 a § i rättegångsbalken bildas enligt följande:

- 1) till domkretsen för Ålands tingsrätt hör landskapet Åland,
- 2) till domkretsen för Helsingfors tingsrätt hör Helsingfors stad,
- 3) till domkretsen för Östra Nylands tingsrätt hör landskapet Nyland, med undantag för Helsingfors stad, samt Pyttis kommun,
- 4) till domkretsen för Kymmenedalens tingsrätt hör landskapen Kymmenedalen, Norra Karelen, Norra Savolax, Päijänne-Tavastland, Södra Karelen och Södra Savolax, med undantag för Pyttis kommun,
- 5) till domkretsen för Lapplands tingsrätt hör landskapen Kajanaland och Lappland,
- 6) till domkretsen för Uleåborgs tingsrätt hör landskapet Norra Österbotten,
- 7) till domkretsen för Birkalands tingsrätt hör landskapen Birkaland och Satakunta,
- 8) till domkretsen för Österbottens tingsrätt hör landskapen Mellersta Finland, Södra Österbotten och Österbotten.
- 9) till domkretsen för Egentliga Finlands tingsrätt hör landskapen Egentliga Finland och Egentliga Tavastland.

2 §

Denna förordning träder i kraft den 20 .

På ärenden som inletts före ikraftträdandet av förordningen tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.